

NORDISK REVY

tidning för vetenskaplig kritik och universitetsangelägenheter

under medverkan af

Prof. A. M. Alexanderson, Prof. H. N. Almqvist, e. o. Bibl.-aman. A. Andersson, Fil. Dr. C. Appel, Fil. Kand. R. Arpi, Fil. Lic. A. Bendixson, Doc. J. E. Berggren, Lektor H. Bergstedt, Fil. Dr. M. Billing, Labor. M. G. Blix, Doc. K. H. Blomberg, Lektor S. J. Boëthius, v. Bibliotekar. A. L. Bygdén, Prof. E. C. H. Clason, Prof. P. T. Cleve, Doc. O. A. Danielsson, Doc. D. Davidson, Bibliotekar. A. C. Drolsum, Doc. J. A. Ekman, Doc. A. Erdmann, Doc. K. B. J. Forssell, Adj. P. A. Geijer, Prof. C. Goos, Prof. F. Gustafsson, Prof. J. Hagströmer, Prof. S. F. Hammarstrand, Prof. S. E. Henschen, Prof. H. H. Hildebrandsson, Prof. Edv. Hjelt, Doc. H. Hjärne, Prof. H. Höfding, Lektor O. V. Knös, Prof. I. S. Landtmanson, Prof. L. F. Leffler, Bibl.-aman. C. H. E. Lewenhaupt, Bibl.-aman. E. H. Lind, Doc. J. A. Lundell, Prof. C. G. Lundquist, Doc. A. N. Lundström, v. Hjäradsh. C. O. Montan, Prof. C. R. Nyblom, Doc. J. F. Nyström, Prof. O. Pettersson, Doc. K. Piehl, Fil. Kand. E. Rosengren, Doc. A. F. Schagerström, Fil. Lic. F. von Schécle, Doc. J. H. E. Schück, Doc. S. A. H. Sjögren, e. o. Bibl.-aman. C. G. Stjernström, Prof. U. R. F. Sundelin, Doc. A. L. A. Söderblom, Prosekt. J. H. Théel, Doc. E. Trygger, Lektor P. J. Vising, Doc. C. Wahlund, Doc. O. Widman m. fl.

utgifven af

Docenten **Adolf Noreen**, Upsala.

FÖRLÄGGARE: R. ALMQVIST & J. WIKSELL.

UPSALA R. ALMQVIST & J. WIKSELL'S BOKTRYCKERI.

Juridik.

Janka, Karl, Das österreichische Strafrecht. Prag 1884. Tempsky (Leipzig, Freytag). XVI + 380 s. 8:o. Pr. 5,60 M.

Egendomligt nog har det hittills saknats en systematisk framställning af Österrikes nuvarande straffrätt. Strafflagen af år 1852 har flere gånger blifvit kommenterad, och särskilda delar däraf hafva behandlats i monografier, men för någon systematisk bearbetning har denna lag aldrig varit föremål. Med afseende å de sista tjugu åren torde detta förhållande finna sin förklaring i det pågående arbetet å en ny strafflag. Antagligen hafva Österrikes kriminalister dragit sig för att offra alt för mycken tid och möda å behandlingen af en lag, hvilken ansetts dömd att inom kort försvinna, och sparat sina krafter i afvaktan på den nya lag, som förväntats snart skola träda i den gamlas ställe. Till sist har dock denna väntan blifvit en af dem för lång. Under ofvan angifna titel har nämligen professor *Janka* i Prag publicerat ett arbete, hvares egentliga föremål är den österrikiska straffrätten, sådan den för närvarande gäller, ehuru författaren städse jämväl tager hänsyn till det senaste strafflagsförslaget. Arbetet bildar ett band af *Handbibliothek des österreichischen Rechtes*. Såsom sådant har det måst erhålla ett tämligen begränsadt omfång. Framställningen är också ganska kortfattad. Historiska öfversikter saknas alldeles. Af litteraturen meddelas blott det allra viktigaste. Om domstolarnes praxis erhåller man endast i synnerligen märkliga fall upplysning. Framställningens metod är emellertid altigenom vetenskaplig, och i många viktiga frågor meddelar författaren nya beaktansvärda lösningsförsök. Arbetet erbjuder därför åtskilligt af intresse äfven för andra, än dem, hvilka önska erhålla upplysning om den österrikiska straffrätten. *J. H—r.*

Historia.

Wiedemann, Ägyptische Geschichte von den ältesten Zeiten bis auf Alexander den grossen. Gotha 1884. (XI & 765 sidd.) Pris: 14 mark.

Låt oss antaga, att den historiska forskning, som om ett par årtusenden kommer att behandla det nuvarande Sverges inre och yttre utveckling, på grund af genom eldsvådor och inre omstörtningar framkallad total eller partiell brist på arkivmaterial och offentliga handlingar för sagda tidskifte, finner sig beröfvad, eller åtminstone i otillräcklig grad förfoga öfver de vanliga hjälpmedlen för en äkta historisk undersökning. Den nödgas för att kunna fylla sin uppgift använda medel, som en historiker i våra dagar endera betraktar såsom sekundära eller också vanligen alls ej tager notis om. I ena fallet går vetenskapsmannen kanske till Sveriges grannland eller andra stater, som bevisligen med det samma stått i beröring, för att i deras diplomatiska och historiska urkunder och arbeten (om sådana ännu finnas) söka hämta, hvad han för sitt ändamål behöfver, i andra fallet låter han sannolikt anställa gräfningar på sådana punkter af vårt land, där dels traditionen intygar tillvaro i forntiden af odlingscentra, dels synbarligen genom konst danade mer eller mindre utsträckt kullar eller upphöjningar i marken vitna om, att större samlingar af människor här fordom haft sin verksamhet. Om nu dessa gräfningar bland annat på Upsalas forna område skulle bringa i dagen grundstenen till det »nya universitetshuset» med därunder hvilande urkunder, på det gamla Stockholms mark ett fragment af den nuvarande Djurgårdsbron med sitt gyllene *O* och där sammastädes, men betydligt mer i väst-nordväst, ett par dyrbara grafstenar, den ena rest efter i lifstidens åkare-åldermannen *X*, den andra efter excellensen *Y.*, o. s. v.; o. s. v., vore det förenligt med den historiska framställningens grunder att i behandlingen af Sverige

under senare delen af det 19:de århundradet jämsides med andra och viktiga historiska fakta lämna plats såväl åt fyndet af Upsala-dokumentet med de kulturhistoriska reflexioner det kunde frammana, som åt Stockholms-fyndens förkylda »O» och grafstenar? Skulle det godkännas af den historiska forskningens målsmän, att man i själva framställningens »corps» vidlyftigt utbredde sig om älderman X:s och president Y:s stora rikedomar och medborgerliga, ja politiska anseende? Vi tro det icke, lika litet som vi kunna tro, att dr Wiedemanns efter analog plan med den nu skisserade hypotesen uppställda och behandlade »Ägyptische Geschichte» kan vinna historiska fackmäns gillande. Hvilken tager väl en framställning af Ägyptens historia i sin hand med förväntningar om att blifva uppbyggd med redogörelser för huru många likstelar, skarabeer, symboliska ögon, ringar m. fl. större och smärre fornsaksföremål, som bära hvarje särskild faraos namnringar (kartuscher)?! Så mycket hållre som i regeln dessa föremål — med kvantitativt föga framträdande undantag — tillhört enskilda personer. Men äfven med bortseende från sistnämnda omständighet, blir en dylik uppräknning alldeles utan värde i en historisk skildring, som kräver en framställning af utvecklingen och utvecklingens hufvudmoment. Ungefär hälften af Wiedemanns arbete utgör en dylik katalog af daterade eller *möjligtvis* (ty t. ex. en skarabe med Thotmes den tredjes namn kan två eller tre hundra år efter herskarens död hafva blifvit gjord efter något gammalt original, liksom ännu i dag dylika »förfalskningar» med mäterlig skicklighet utföras vid flere ägyptiska fornsaks-»fabriker») daterbara fornsaker. Märkligt är för öfrigt att se, huru hr Wiedemanns statistik öfver t. ex. skarabeerna under olika faraoner utfaller. Sid. 244 yttrar han med afseende på kung Usertsen I:s kända skarabeer (8 stycken) — »nicht häufig»; sid. 224 om *An-antefs* kända 5 skarabeer — »nicht selten» (!); sid. 229 om en *Mentu-hoteps* kända 5 skarabeer »nur einige Skarabeen»; medan sidan 296 farao *Nubs* 7 kända fornsaker af samma slag kallas »zahlreiche Skarabäen», allt under hänvisning till noterna under texten.

En annan likaledes högst väsentlig brist hos hr Wiedemanns arbete är, att det vimlar af uppgifter af rent anekdotisk natur, som egentligen icke synas hafva annat »raison d'être» än att öka bokens volym. Ty hvarför skulle eljest hr W. göra sig mödan att på otaliga ställen utförligt referera en följd mer eller mindre opålitliga klassiska skriftställares åsikter i enskilda fall, samt därefter tillägga iakttagelser såsom: »denna notis tillhör sagan», »denna uppgift är icke brukbar» (verwertbar), »oredan i dessa traditioner gör för oss till en omöjlighet att använda dem som historisk källa» o. s. v. Sådana meddelanden, som att »Nilen 11 dagar flödade af honung» under en vis konung, eller att under en annan farao »en tvåhöfdad trana visat sig», o. d. äro minst sagdt obefogade i texten till historiska handböcker med datum 1884, och kunna endast i en författares långt drifna begär att lysa med onyttig och brokig lärdom — om hr W. ändå åtnöjt sig därmed! — söka skäl för att vinna plats i noterna. Dock i noterna har nästan endast sammanförts boktitlar och katalognummer eller statistiska tal; all diskussion äfven af de mest banala frågor är med få undantag hänvisad till själva texten. Angående det relativa värdet af en stor del af

de af förf. begagnade grekiska källorna, saknar referenten såsom icke hellenist nödig kompetens, men hänvisar till hvad Ed. Meyer i sin kritik af Wiedemanns »Geschichte Ägyptens von Psametik I» införd i Litter. Centralblatt för 1881, yttrat om dessa källor för den saitiska periodens vidkommande. Det synes för öfrigt som hr W. — att döma af hvad vi här ofvan anfört — ej synnerligen högt skattat flertalet af dessa, ej sällan i andra hand citerade auktorer.

En tredje anmärkning, äfven den ej oväsentlig, träffar förf:s böjelse att utan nödig kritik gifva realitet åt faraoner, som kanske — någon gång säkerligen — aldrig existerat, t. ex. den (sidan 406) anförda *Ra-user-cheper-en-är-Maa*, hvars namn uppkommit genom oriktig läsning af farao *Ais* (sid. 404) förnamn. Samma efemera existens måste vi tilldela den (sid. 407) omnämnda *Ra-pe-am*, som enligt Masperos såsom oss synes riktiga tolkning är — den å samma sida nämde *Ra-hetep*. Jfr äfven den sid. 303 uppförda *Ra-hek-Maa-setep-en-Amen*, som har Rameses IV:s förnamn; *Ra-kerh-ka* (sid. 278) bör väl läsas *Ra-kerh-ba*, men om han tillhör XIII—XIV dynastierna är tvifvel underkastadt. — I allmänhet kan man säga, att det icke finnes något historiskt arbete öfver Ägypten, som omtalar och anför så många faraoner som hr Wiedemanns, en omständighet, som förefaller så mycket tvetydigare, om man besinnar, att flere af de nya (d. v. s. hittills obekanta) herskarne icke ha säkrare stöd för sin tillvaro än ett namn, som funnits ristadt på en eller annan skarabe, hvilken mycket väl kan vara falsk.

Efter dessa anmärkningar om arbetet i dess helhet skola vi lämna en kort öfverblick öfver arbetets anordning och plan. Den *allmänna* inledningen skildrar kortfattadt, och delvis väl knapphändigt, land och folk, språk och skrift, religion, konst och vetenskap. Minst tillfredsställande är religionen behandlad, åtskilligt af det lilla, som meddelas om den samma är konstrueradt eller föråldradt. Att som förf. gör vid behandlingen af Ägyptens naturförhållanden och alster, använda uttrycken geologi, zoologi och botanik (i st. f. geologisk beskaffenhet, fauna och flora) förefaller som en besynnerlig terminologi, då han ju icke talar om de ägyptiska naturvetenskaperna med dessa namn. — En speciellare inledning bildar kapitlet om *källorna*, omfattande de inhemska, asiatisk-semitiska och romersk-grekiska. Detta parti är utan tvifvel, hvad framställningens form vidkommer, det njutbaraste i hela boken. Den ägyptiska historien indelar författaren i perioder på ett från det gängse grupperingssättet något afvikande vis. Det gamla riket blir enligt hr W. de 11 första dynastierna (*Masperos* memfiska välde, de 10 första dyn.), det därpå följande mellersta riket 12—19 dynastierna (*Masperos* thebanska period, 11—21 dyn., klufven i tu af hyksostiden) och slutligen det nya riket 20—33 dyn. (*Masperos* saitiska period, 21—33 dyn.). Hr W. förnekar det berättigade i att i åtskilliga fall, där moderna forskare antagit samtida dynastier, göra därpå framkallade modifikationer de kronologiska listorna. I denna punkt kunna vi ej klandra honom, då de skäl som anförts för en dylik samtidighet synts äfven oss i allmänhet svaga nog.

Vi öfvergå till att lämna några anmärkningar om i i boken förekommande detaljupplysningar. Sid. 168 uppgifves dödsbokens 64 kapitel vara funnet i Dendera, medan

sid. 190 angifver Hermopolis magna som dess fyndort. Förra uppgiften är oriktig. — Sid 186 talar förf. om prins *Chufu-anchs* präktiga sarkofag »in Hausform» och sid. 191 om farao Menkarás »Steinsarkofag in Hausform», bägge uttrycken förvillande och felaktiga. Förhållandet är, att man på vissa gamla sarkofager från Ägyptens älsta tid finner afbildningar i skulpterad arbete, som forskningen uppdagat vara formade efter mönstret af den tidens ägyptiska privatbyggnader; men detta är något helt annat än att *sarkofagerna* själfva skulle vara imitationer af »husformen». — Sid. 203, för det epikureism doftande slututtrycket å denna sida (lånadt från Pap. Prisse), se Le Page Renouf, *Lectures*, p. 77.—Sid. 217 o. följ. Hvarför har förf. ej ordnat den 11:te dynastiens regenter efter tidsföljd utan kastat om faraoner i annan ordning än den bevisligen riktiga? Jfr *Lieblein*, *Recherches sur la Chronologie égyptienne*. Kra 1883. — Sid 241. Påståendet att alliterationen såsom poetiskt formelement i de ägyptiska texterna först under ptolemeertiden får allmänare användning, faller inför de nyupptäckta pyramidinskrifternas i Sakkara talrika prof på allitererande uttryck. — Sid. 309. Författarens ingalunda nya påstående, att drottning *Ahmes-nejfert-ari*, *Amenhotep* Is moder, skulle vara af äthiopisk börd, emedan hennes bild i allmänhet på monumenten är målrad i svart, förlorar allt berättigande, om man tager i öfvervägande den omständigheten, att många andra kungliga personer framställas i samma mörka färg i grafvarna — och från grafvar härstamma, så vidt rec. känner, alla så beskaffade framställningar af den berömda drottningen. Enligt Brugschs i vår tanke slående räsönemang, innebär en dylik mörk färgläggning i detta och därmed analoga fall helt enkelt, att den så karakteriserade individen gått till skuggornas rike. Sistnämde förf. framhåller i sammanhang härmed, huru orimligt det är att antaga, att Ahmes, om han förmålts med en äthiopisk prinsessa, dock redan i början af sin regering haft att bestå hårda strider med sina äthiopiska grannar. (Jfr *Brugsch*, *Geschichte* sid. 260). Det är för öfrigt allmänt känt, att grafvar finnas, där *Ahmes-nejfert-ari* framställas med de vanliga ägyptiskornas gula hy. — Sid. 336. Förf:s tyekan om, huruvida titeln »de båda landens herre» betecknar en lägre rang än titeln »konung af öfre och nedre Ägypten», förefaller besynnerlig, då man vet, att hvarje farao hade bägge. Rec. känner däremot ingen privat person som haft någondera. Hvarför de ägyptiska inskrifterna om hvartannat använda bägge uttrycken och ännu åtskilliga andra för att beteckna farao, förstås, om man känner dessa inskrifters svulstiga bredd, där den ofta tillämpade »Parallellismus der Glieder» behöfde ett stort material af synonymier för att få ett värdigt och varierande uttryck. — Sid. 320. De i ett af tempelgemaken i Karnak afbildade växterna, som Thotmes den 3:dje skulle bland annat byte fört hem från främmande land, hafva, enligt rec. lämnad uppgift af prof. Schweinfurth i Kairo, inga kända motsvarigheter i naturen, utan synas enligt denne forskare vara af ägypterna fritt uppfunna. — Sid. 351. Brugschs ändring af *Sen-tár* »Dubbel-Tyros» till *Tar* »Tyros» (*sen* är felskrifning för genitivbegreppets *nt*) i Amenemhebs inskrift måste, från språklig synpunkt, betraktas som definitivt giltig. — Sid. 361. Beteckningen *Lotuspilaster* för de sköna granitmonoliterna närmast Karnaktemplets sanktuar

är otydlig, då endast kolonnernas sydsidor ha lotus-ornament, medan nordsidorna visa papyros-blommor enligt den ägyptiska orienteringprincipen. — Sid. 374 o. följ., 422, m. fl. Terminologien, som af förf. användes för Karnaks pyloner, är inkonsekvent och otydlig; fjärde pylonen kallas i bland den första o. s. v. — Sid. 384. Bevis saknas för att Amenhotep, son af Hapi, rest Memnons-kolosserna (*Piehl*, *Pet. Etudes*, sid. 36). — Sid. 404 kan i sammanhang med de här omnämnda resterna af Tut-anch-amons byggnadsföretag i Thebe nämnas, att den norra af Horus' pyloner har ett inmuradt block med kungens namn. Jfr *Nestor L'hote*, *Lettres*, page 94. Rec:s på ort och ställe företagna undersökning af detta block har gifvit vid handen, att det tillhört ett kapital af samma slag som dem, som smycka hypostylsalarnas i Karnaks rikstempel och Ramesseum mittelkolonner, hvadan altså *Tut-anch-amon* torde hafva bygt en dylik hypostylsal, som dock af hans efterträdare(?) förstörts. Var manne denna hypostylsal förebild för den stora hypostylsalen i Karnak? — Sid. 440 anger författaren Menephtah som Rameses II:s 14:de son, sid. 473 är han däremot den 13:de. Förra uppgiften, som är felaktig, synes lånadt från Brugschs historia. Den senare och rätta har Brugsch redan 1855 lämnat i sin *Reiseberichte aus Ägypten*. — Sid. 444 kallar hr W. *Tell el Maschuta* »Ramses der Franzosen». Det är eljest bekant, att *tysken* Lepsius (*Chronologie der Aegypter*) gjort denna geografiskt viktiga identifikation, som han så godt som till sin död kan visas hafva sökt häfda (*Zeitschrift f. äg. Sprache* 1883, sid 41). — Sid. 461. Att Rameses II:s mumie ej funnits bland *Der-el-Baheri*-fyndets skatter står i strid med hvad *Maspero*, *Erman* m. fl. påpekat. Hr W:s försök att visa, att den mumie, som enl. den sistnämde forskaren är *Sesostris*'s, tillhört Rameses XII, synes oss ej tillfyllest. — Sid. 491. Nytt och ingalunda oberättigadt är förf:s framflyttande af *Exodus* till ären närmast före *Set-nechts* (XXdyn.) intagande af Ägyptens tron, om nu verkligen *Exodus* är en historisk företeelse och ej en sagans skapelse (jfr *Stade Gesch. des Volkes Israel*, sid. 129, citerad af hr W.). Försöket att sammanställa *Papyros Harris' Arisu* med sägnens *Osarsyph* innebär dock i hvarje fall för stort våld för språket. — Sid. 527 o. följ. Vi åtnöja oss med att påpeka den högst väsentliga omrangering hr W. företagit med 21 dynastiens regenter utan att nu på grund af utrymmets otillräcklighet kunna polemiserat mot de detaljer, vi där finna godtyckligt angifna. — Sid. 544. Den genealogi som förf. uppgjort med anledning af *Scheschonk*-stelen från *Abydos* är oriktig, så till vida som *Nimrot* ej är den nämde *Scheschonks* fader men hans son (*Maspero*, *Guide au musée de Boulaq* p. 419, *Naville*, *Inscription de Pinotem* p. 14). — Slutligen gå vi tillbaka till sid. 484 och anmärka, att förf., glömsk af en förträfflig idé, som han yppat i sitt för 3 år sedan utgifna arbete öfver Ägyptens historia från *Psametik I* till *Alexander*, angifver farao *Amemeses* såsom härstammande från staden *Cheb*, d. v. s. från en landsortsstad, hvartill enda anledningen är en mytologisk anspelning i en half-religiös text, där farao identifieras med solguden och därför äfven bl. a. upplefver samma öden som denne, hvilken enligt myten uppfostrades i nämnda provinsort. På det ställe af nämnda arbete, som vi åsyfta, polemiserar hr W. mot en dylik förvänd tillämp.

ning af en mytologisk text, som han nu gjort sig skyldig till, men med afseende på en annan monark, Thotmes den 3:dje, hvars ungdomstid man också velat tänka sig tillbragt i staden *Cheb*. Maspero har för öfrigt efter denna hr W:s upptäkt (*Zeitschrift f. äg. Sprache* 1882) uttalat en liknande åsikt, som den vi förorda, hvilken han tillämpat så väl på Thotmes den 3:djes som Amenmeses' ungdom.

Vid förf:s framställning af den saitiska perioden (sid. 601 o. följ.) ämnas vi ej uppehålla oss, då han ju som nämnt för 3 år sedan i ett särskildt arbete behandlat denna och här ej tillagt något nämnvärdt nytt utom så till vida, att han dragit nytta af den kritik detta arbete från flere håll fått mottaga. Som en detaljmärkning på detta parti skall rec. framhålla, att den författare hr W. i början af noten 16 å sid. 645 klandrar för felaktighet, i det klandrade arbetet uttalat rakt motsatt uppfattning mot den af hr W. ogillade.

Dr W:s förhållande till det fornägyptiska språket och skriften är icke alltid en skicklig interpret. En man, hvars namn bort omskrivas *Anhor-chawi*, kallas meningslöst *Chawi* (sid. 303 o. passim). En annan med namnet *Usertsen* kallar hr W. *Nebpu-usertesen* (sid. 262) och synes öfver hufvud ej godkänna den gamla satsen, att nomina propria egentligen äro appellativa, följaktligen äfven böra kunna etymologiskt förklaras och begripas. Därför skriver han också *Ahmesnefer-ateri*, som ingenting betyder, i st. för (som Lepsius redan 1840) *Ahmes-nefert-ari* »Ahmes deras dotter», aldeles som vi på svenska skulle få se *Erisikon* i st. för *Erikson*; han skriver (fara) *Usertesen* i st. f. *Usert-sen* »deras makt» (ännu bättre troligen vore *Useret-sen*). Det äthiopiska landet *Chent-hen-nefer*, läser han rätt på ett ställe, på tre ställen heter det däremot *Chent-nefer*, hvilka olika former registret i bokens slut upptager, ehuru resp. ägyptiska original ha en och samma form, den först anförda; jämte *Amu-kehak* (ett folkslag) finner *Amu-nub-hak* nåd för hans ögon (sid. 317), ehuru felskrifningen *nub* för *k* har analogi i millioner exempel (jfr t. ex. i vår skrift glömskan af punkterna öfver a och o i ä och ö!); originaltexternas *Kari* (bygd i Äthiopien) klyfves i två former *Kari* och *Kare*, hvilka bägge finnas i registret på sin särskilda plats; hr W:s drottning *Maat-nefru* bör heta *Ra-maat-nefru*; sid. 565 l. 8, stadnamnet *Hesau* bör läsas *Ro-hesau*; landet *Pat* (sid. 372) kallas numera *Schat* (*Brugsch Zeitschrift* 1875, sid. 1 o. följ.).

De få detaljmärkningar vi nu framställt — man drage sig till minnes, att dr W:s bok räknar öfver 750 sidor i imp.-oktav — kunna ej i nämnvärd grad väcka tvifvel om arbetets nytta och brukbarhet såsom historisk uppslagsbok och kronologiskt uppställd katalog öfver med faraon-namn smyckade fornsaker. Särskildt måste man hålla förf. räkning för den omsorg, han nedlagt på citaten. Af dessa, hvilkas tal torde vara närmare 20,000 än 10,000, ha omkring 10 proc. af rec. verifierats och befunnits nära nog felfria.

Vi ha ansett oss kunna och böra klandra hr W:s arbete i dess egenskap af *historia* om Ägypten, och Eduard Meyers nyss utkomna orientens historia visar fullt ut det skäliga i detta vårt klander, enär sistnämde förf:s framställning af Ägyptens utveckling i forntiden på ett mycket lyckadt sätt ådagalägger, att äfven detta lands historia kan behandlas efter samma grunder, som vår tids forsk-

ning anser giltiga för historieskrifning i allmänhet. Mot hr Wiedemanns arbete såsom kronologiskt ordnad *material-samling* för en blifvande(?) behandling af det gamla Nil-folkets historia hafva vi så mycket mindre skäl att göra någon väsentlig anmärkning, som det — på några smärre undantag när — synes bära prägeln af sorgfällig forskning och sällspord lärdom. Det är af denna anledning som det måste betecknas såsom en utmärkt biblioteksbok, en bok, som ingen offentlig boksamling af någon rang bör sakna.

Karl Piehl.

Literaturhistoria.

Gering, Hugo, Islendzk Æventyri. Isländische Legenden, Novellen und Märchen. 2 B. Halle 1882 & 1884.

Att den isländska literaturen ägt en ganska rik samling af legender, är väl något som hittills ej varit okänt. För att endast nämna några få exempel kunna vi anföras Biskupa Sögur, Heilagra manna Sögur, Postola Sögur och Stockholms Homiliubók. Ej håller man varit okunnig om att medeltidsnovellen odlats på den gamla sagoön. Gislason hade redan 1860 meddelat några få prof, och i Germania B. XXV hade Cedersköld gifvit en sakrik redogörelse för den i Cod. Arn. Mag. 657 B. intagna samlingen. Men icke desto mindre erbjuder Gering's arbete ett synnerligen värdefullt bidrag till den isländska och i viss mån äfven till den allmänt europeiska literaturhistorien. Endast 9 af de 101 stycken hans samling upptager hafva förut varit publicerade, för en stor mängd af de där meddelade berättelserna är Gering's version den enda hittills kända, och i det stora hela torde man kunna påstå, att den isländska novellen först genom Gering's arbete blifvit i någon större utsträckning känd.

Ehuru utgifvaren begagnat sig af en stor mängd handskrifter, har likväl hufvudstommen hämtats från fyra Codices, betecknade A, B, C, a. A. är Cod. Arn. Mag. 624 (perg. 4:o) från 1400-talet. Jämte mycket annat innehåller denna codex tvänne af olika händer skrifna samlingar, den ena (A 1) bestående af 16 berättelser, den andra af 9 (A 2). Cod. Arn. Mag. B (perg. 4:o) är sammansatt af två olika handskrifter. Den ena (B) är från midten af 1300, den andra (C) från slutet af samma eller början af nästa århundrade. Af båda hafva, som strax skall visas, delar räkat in i andra manuskript. B innehåller 6 fullständiga berättelser, 7 fragment och den af Cedersköld redan utgifna Clarus saga, samt tyckes äfven hafva upptagit en numera så när som på begynnelseorden och företalet förlorad öfversättning af *Disciplina Clericalis*. C innehåller 21 fullständiga berättelser och 14 fragment. Cod. Arn. Mag. 657 A (perg. 4:o) är skriven af tre händer, af hvilka den som spåras i de 12 sista bladen är den samme som i C. Dennes handskrift har med fyra berättelser och ett fragment kontribuerat till Gering's samling. Cod. Arn. Mag. 764 B (perg. 4:o) är sammansatt af två handskrifter, af hvilka den ena tillhör skrifvaren B (dennes del är här på grund af manuskriptets svårtydbarhet ej

begagnad) och den andra C, hvilken nedskrifvit tre fullständiga berättelser. *Cod. Holm. Chart. 66 fol.* (betecknad a) är skriven 1690 af den då i Stockholm anstälde isländaren Jón Vigfússon. Afskriften, som innehåller flere af de i pergamentshandskrifterna upptagna berättelserna, har Gering endast behöft bruka för n:r XXV (slutet) och XLIX—LXXVI (öfversättningen af *Disciplina Clericalis*). Denna pappershandskrift, som med afseende på noggrannhet lemnar åtskilligt öfrigt att önska, har tydligen afskrifvits efter ett äldre isländskt original, hvilket ännu 1634 citerades af Bure, ehuru af denne förmodadt vara fornsvenskt. Icke osannolikt är, att denna äldre handskrift befunnit sig i Sverge ända från medlet af 1400, då som bekant en mängd isländska arbeten hit infördes.

Gering antager, att den af honom utgifna samlingen härleder sig från fyra olika författare. α , som sällan begagnat skrifna källor och utmärker sig för en konstfullare periodbyggnad, har [med undantag af LXXXV A, som skrifvits af β] författat alla de i A 2 och B samt större delen af de i C upptagna berättelserna. β , som stöder sig på latinska källor, hvilka han mindre själfständigt återgifver, har författat återstoden af de i C meddelade styckena. Från en tredje författare härrör den i a gjorda öfversättningen af *Disciplina*, och från en fjärde de i A 1 förefintliga sagorna, hvilka företrädesvis stöda sig på engelska original (framför allt på Handlyng Synne af Robert de Brunne).

Hvilka dessa författare varit, torde vara omöjligt att upptäcka. Samlingen B har af Cedersköld tillskrifvits biskop Jón Halldórsson († 1339), emedan *Clarus* saga, som med stort skäl tillskrifves denne, förekommer i handskriften. Vidare kan anföras, att nr. LXXXV A förklaras vara »samsettr af skemtunarsögum þeim sem virðuligr herra Jón biskup Halldórsson sagði til gamans mönnum». Men detta synes snarare afse, att biskopens muntliga föredrag angifves såsom berättelsens källa, och uppgiften gäller för öfrigt väl blott om nr. LXXXV A (mähända äfven för de i handskriften närmast följande berättelserna LXXXIII, LXXXVIII, LXXVIII). I Jóns pått (nr. XXIII) säges nästan uttryckligen, att biskopen ej haft någon skriftlig befatning med de där meddelade episoderna (»munum vér hardla smátt ok lítit setja i þenna bækling af því stóra efni, þvíat sumir menn á Islandi samsettu af hans frasagnir» och kanske ännu tydligare »eitt æventýr er han setti sjálfir i sina prédikan»). Biskopen, af hvilkens literära värksamhet endast *Clarus* saga tyckes hafva bevarats, torde däremot hafva haft förtjänsten af att till Island öfverföra de allmänt europeiska sagostoff, hvilka under medeltiden voro i omlopp. Härvid kan mähända en observation förtjäna att anföras. Jón hade erhållit sin uppfostran bland dominikaner — först i Norge, sedermera i Bologna — och det var företrädesvis denna orden, som vid midten eller slutet af 1200-talet började att i sina predikningar innmäga icke allenast kristna legendar utan ock rent profana noveller. Jón tyckes hafva varit den förste, som till Island öfverförde detta predikosätt, genom hvilket en Jacques de Vitry, en Etienne de Bourbon utrikes, förvärfvade sig så stor ryktbarhet. Härigenom synes han hafva lagt grunden till en novelllitteratur, som sedermera antagligen utvecklades genom en samvärkan dels af flere predikan-

ter, dels af lekmän, hvilka i profan riktning omdanade stoffet.

Till hvarje berättelse har Gering fogat en undersökning af dess källor, och härigenom har han inlagt verkligt betydande förtjänster om nordens sagohistoria. Denna del af arbetet utgör för öfrigt ett glädjande exempel på vår tids vetenskapliga samarbete. Gering har här kraftigt biståtts af den lika mycket för sin humanitet som för sin lärdom bekante Reinh. Köhler samt äfven af våra egna i medeltidslitteraturen så förfarne landsmän Cederschiöld och Södervall. Några — visserligen mindre betydande — tillägg må här göras. Till parallellerna vid n:r X bör läggas *Dialogus creaturarum* dial. 29, hvilken står den isländska legenden närmare än de af Gering anförda. I n:r XIII synes förf. betvifla tillvaron af en utförligare *Dunstanus* saga. Enligt Vigfússons *Prolegomena* pag. CXXXIV är denna dock utgifven af Vigfússon själf såsom appendix till *Hákonarsaga* *Rolls' series* pp. 385—408. (Möbius känner dock ej denna upplaga.) Förmodligen nämner Vigfússon där de skäl, på grund af hvilka han tillskrifver Arni författarskapet. Med n:r XXIII, 1, för hvilken Gering ej anför någon källa, kan jämföras *Siälinna Tröst* pag. 91, där en liknande händelse berättas om *Julianus Apostata*; för den fjärde episoden kunna motsvarigheter uppvisas i *Klosterläsning* pp. 20 och 23. Till n:r XXIV kunna följande paralleler fogas: *dial. creatur.* dial. 41, *Siäl. Tr.* pp. 154 och 305. Något liknande n:r XXVIII är den anekdot som berättas *Siäl. Tr.* pag. 65. Med n:r XL bör *En Svensk järteckens Postilla* ed. Rietz p. 82 jämföras. Som parallell till n:r XLIV bör *Själ. Tr.* p. 284 upptagas; liksom i *Klosterläsning* 108 berättas också där händelsen om *St. Germanus*. N:r XLV har icke blott en utan två motsvarigheter i *Själ. Tr.*, näml. pp. 270 och 471. samt dessutom *Klosterläsning* p. 298 (om *Pelagia*). För XLVI jämf. *Klosterläsning* p. 290. I n:r LXXVII förklarar förf. *Holkots* arbete vara yngre än *Gesta rom.* Enligt vår tanke är man ej berättigad att datera *Gesta* mycket äldre än det äldsta manuskriptet d. v. s. 1342. Själva samlingen kan nog vara äldre, men handskriften af 1326 visar, att detta arbete i sitt äldre skede haft en väsentligen olika form. Denna novell förekommer ej i *Gesta* förr än 1342, hvilket ju är samtidigt med *Holkot*, som dog 1349. Däremot tror jag, att författaren har rätt i sin förmodan, att både *Gesta* och *Holkot* (Gering citerar dennes novell som lect. 189, hvilket bör vara 190), hänvisa på en äldre, nu förlorad eller okänd källa (manne Jacques de Vitry?). Denna tendens att antedatera *Gesta* visar sig ännu mer i n:r LXXXVII. Där säges episoden om *likskjutningen* först förekomma i *Gesta*. Den finnes likväl förut både hos *Etienne de Bourbon* † 1261 och *Peraldus* † 1275, samt dessutom i *Wright's latin stories* (från 1200- och 1300-talen). Gerings uppgift vid n:r XC, att *Nachschebis Tutinameh* är den äldsta form, i hvilken *Sju vise mästare* förekommer, kan väl numera ej gälla, sedan *Comparetti* uppvisat, att den hertig *Gabriel af Militene*, till hvilken *Mikael Andreopulos* dedicerade *Syntipas*, lefvat omkring år 1100; *Nachschebi* dog 1329. Att dennes lilla af endast sju berättelser bestående utdrag ej innehåller den afsedda novellen visar naturligen intet. Författarens förmodan, att n:r XC är af indiskt ursprung, synes oss

kunna styrkas af Benfeys *Pantschatantra* I p. 77, där en om den isländska novellen påminnande tjufhistoria anföres; jämf. ock s. a. I 295. Att antaga, att n:r XCI och XCII, därför att de afvika från den i *Disciplina* gifna redaktionen, bero på en från denna utgående muntlig tradition, förefaller förhastadt, då dessa båda sagor voro bland de under medeltiden oftast behandlade (se *Oesterleys Gesta* n:r 129). Till n:r XCIV kan den anmärkningen fogas, att i *Holinsheds krönika* (samt också i *Shaksperes Macbeth*) tillägges Edward bekännarens efterträdare förmågan att bota scrofellæ (*the king's evil*).

Vi sluta denna anmälan med att uttala den förhoppningen, att tid och krafter måtte tillåta förf. att utgifva återstoden af den isländska novelllitteraturen. Det föreliggande arbetet visar, att denna uppgift knappast kan anförtros åt värdigare händer. H. S.

Kalevala, fri öfversättning af Rafaël Hertzberg. 304 ss. Helsingfors 1884. G. W. Edlund. Pr. 5 mark.

Klassiska språk.

Frigell, A., *M. Tullii Ciceronis epistolæ selectæ XXIII.* Med förklaringar. Andra förbättrade upplagan. Stockholm 1884. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pr. 1 kr.

Att studiet af Ciceros bref äfven på skolstadiet bör anses vara i hög grad fruktbringande, ej mindre med afseende på språket, hvilket här företer sig i en, så att säga, mera levande gestalt än i sina rent literära produkter, än äfven genom den omedelbara inblick, dessa bref erbjuda i ett viktigt skede af världshistorien, torde af ingen förnekas. Utgifvaren af föreliggande samling har därför med detta arbete, hvaraf nu andra upplagan utkommit, gjort våra skolor en väsentlig tjänst.

Vid urvalet har utg. följt Sjöpfles kronologiskt ordnade samling, som omfattar åren 62—43. En särskild förtjänst hos denna brevsamling är att företrädesvis sådana bref blifvit där sammanställda, som äro ägnade att låta läsaren följa de historiska tilldragelserna i deras sammanhang. Sålunda utgöra de första 18 breffven, med undantag af det 6:e (*Ad Quint. frat. I, 1*), som har sitt särskilda intresse, ett sammanhängande helt, i det de alla mer eller mindre direkt skildra Ciceros politiska ställning närmast efter och i följd af hans konsulat, de begynnande förföljelserna, förvisningsdomen, landsflykten och slutligen återkallelsen med därtill hörande omständigheter. Då just dessa bref upptaga allra största delen af prof. Frigells samling, synas mig de återstående 5, som fått medfölja, utan skada för arbetet hafva kunnat undvaras. Något skäl, hvarför gränsen satts just efter det 23:e brefvet, har jag ej kunnat finna, om ej det i förordet till första upplagan angifna, rent tillfälliga förhållandet, att det utgifna antalet då fylde jämnt 3 textark.

Den förnämsta uppgiften vid förklaringarnas utarbetande har varit att lämna en för lärjungarnes behof till-

fredsställande utredning af de historiska förhållanden, kring hvilka breffvens innehåll rör sig. Det är också i denna punkt som utg. synes företrädesvis hafva lyckats. Hans framställning är icke blott fullständig utan äfven hållen i en liflig och tilltalande ton, som ej torde förfela att väcka de unges intresse för de föreliggande politiska tilldragelserna.

Med afseende på Ciceros landsförvisning framställer sig med nödvändighet den frågan, i hvad mån han var skyldig till anklagelsen. Utg. lägger, liksom Mommsen m. fl., det egentliga ansvaret för *Catilinariernas* afrättning på senaten och betraktar Cic. endast såsom verkställare af senatens olagliga dom, den han såsom lagarnes väktare bort neka att verkställa. Men då senaten hvarken ägde någon omedelbar domsrätt (jfr *Madvig, Den rom. Stats Forf. I, p. 245*) och väl icke häller vågade göra anspråk på en sådan, torde den af Richter (*Cic. Cat. Reden p. 21*) antydda åsikten förtjäna afseende, enligt hvilken Cic. här handlade i kraft af den honom genom *senatusconsultum ultimum* (*videant consules etc.*) förlånade myndigheten, hvarvid senatens s. k. dom är att betrakta endast såsom ett utlåtande, hvilket konsult till sin efterrettelse önskade inhämta. Denna uppfattning af saken vinner särskildt stöd af Cic:s uttalanden mot *Catilina* i det 1:a talet, kap. 1—2 (*Ad mortem te duci jussu consulis jam pridem oportebat*) och *»Habemus senatusconsultum in te vehemens et grave»*). Härmed faller hela ansvaret för kränkningen af *lex Sempronia* på konsulten, och man förstår lättare, hvarför han stillatigande erkände sig skyldig.

I öfverensstämmelse med Sjöpfle uppgifver utg., att det förslag af *Metellus Nepos*, som uppväkte så mycket buller, innehöll, att *Pompejus* skulle hemkallas »för att återställa den genom våldsamheterna mot *Catilinierna* störda ordningen i staten». Detta af flere skäl osannolika påstående strider åtminstone mot *Mommsens* (III, p. 187) och *Langes* (III, 1, p. 256) uppgifter, enligt hvilka ändamålet med *Pompeji* ifrågasatta hemkallande var att han skulle föra kriget mot *Catilina*.

Såsom förklaring till Cic:s yttrande i brefvet till *Pompejus* af år 62 (det 3:e i samlingen): *»Seito tuos veteres hostes, novos amicos vehementer litteris percussos atque ex magna spe deturbatos jacere»* anför utg. — likaledes efter Sjöpfle —, att *Pomp.* i det återopade brefvet till senaten »uttalat sin afsikt att efter sin återkomst ansluta sig till senatspartiet». Denna med full bestämdhet framställda uppgift är dock, så vidt jag kunnat finna, ingenting annat än en lös gissning, hvars sannolikhet förefaller ganska tvifvelaktig. Huru därmed förlika den föreställning, som enligt *Vellejus* m. fl. (se *Lange III, 1, p. 260*) före *Pompeji* ankomst var allmänt utbredd, att han i spetsen för den segrande hären ämnade göra slut på friheten? *Pompeji* framgångar och behåddade hemkomst må hafva utgjort tillräckligt skäl till nedslagenhet hos hans medtäflare om makten, folkpartiets ledare.

De språkliga förklaringarna äro i det hela väl afpassade efter lärjungarnes behof, om man äfven därvid kan anmärka en viss ojämnhet, i det att på rätt många ställen erforderlig vägledning till uttydning eller öfversättning saknas, hvaremot å andra sidan många öfverflö-

diga anvisningar meddelas. Det sistnämnda gäller särskildt om det ofta förekommande återopandet af grammatikens regler äfven för de vanligaste konstruktioner.

På somliga ställen äro utg:s anmärkningar mindre riktiga, hvarpå jag torde få anföra några exempel. S. 69. *Si vales, bene est* uppgifves innebära »tillönskan af allt godt» och jämföres med ett uttryck, som enl. utg. lär vara brukligt i svenskan: »må alltid väl, det är min innerliga önskan». — Ibm. *Capite ac fortunis oppugnari* öfversättes med »angripas till lif och egendom», hvarefter *caput* säges betyda en Romares »hela borgerliga tillvaron». Endast det senare är här riktigt, ty om lifvets förlust kunde vid tillfället ej vara fråga. — S. 71. Till förklaring af uttrycket *omnem sui tribunatus conatum in meam perviciem parare* har utg. i den nya upplagan tillsatt: »conatum, ofta om politisk agitation»; ordet kan här ej betyda annat än *ansats, kraft*. — Ibm. *Dolori tuo ignosco* bet. väl ej »jag förlåter dig för din sorg», utan »j. ursäktar din harm». — S. 72 (*nos inter nos*). »Om en 3:e person är subj., upprepas objektsackusativen nos I. vos vid inter nos I. inter vos». Bör vara: om en annan pers. är subj. än den, som betecknas med det af inter styrda pronominet, utsättes ack. objektet. — S. 73. *Opinio incommoda* är i förra uppl. öfversatt med »oförmänlig tanke», i den nya med »en viss förstämhet» (efter Süpffe); det torde behöfva bevisas, att *opinio* kan beteckna en känslostämning. — S. 74. *Voluntatem instituta vitæ*: »bøjelse och lefnadsriktning»; riktigare: »olika bøjelse vid valet af lefnadsbanan». — S. 75. *Ecce alia deliciæ equitum vix ferendæ*. Utg. öfversätter: »ett smekningsmedel för riddarne». Denna bet. af ordet *deliciæ* torde svårligen kunna uppvisas, hvarförutom den af utg. själf påpekade motsvarigheten mellan *aliæ* och det föregående *primum* (§ 8 »qui, i. e. equites, primum illud graviter tulerunt») hänvisar på en ny *handling* af riddarne, nämligen den att begära nedsättning i arrendesumman; altså riktigare: »ett annat själfsväld af riddarne». Jfr Cav. lex. — S. 77. *Quid est negotii continere eos, quibus præsis, si te ipse contineas?* Utg:s förklaring »om du själf håller dig i skick och icke af andra låter dig tyglas» står uppenbarligen i strid med sammanhanget; ipse står helt enkelt här såsom ofta i st. f. ipsium. — S. 78. Då om ståthållarens följe af vännar och tjänare säges »qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent», kan *cohors* ej öfversättas med »följe», hvarigenom uttryckets egenskap af att vara lånadt försvinner. — S. 79. *Scientiæ ratio*, »vetandets teori». Det är föga troligt, att Cic. här använt *ratio* i bet. *teori*, hvarigenom en mer än lofflig pleonasm skulle uppstå. Antagligen står ordet här i samma bemärkelse som ofvan, § 18, *præcipiendi rationem*, hvilket uttryck utg. öfversätter med »teoretiserande (docerande)». Fullständigare vore här »docerandets (undervisningens) område» och på samma sätt *scientiæ ratio* »vetandets område» l. »den teoretiska delen». — S. 80. *HSCC* säges betyda »ducena sestertia», ehuru intet distributivt begrepp här föreligger. — S. 81. *Si vere cogitare volumus* bet. väl ej »om vi vilja säga sanningen», utan »noga räknadt». — Ibm. *Inductio animi* kan ej bet. »sinnets bøjelse», utan »föresats». — Ibm. Benämningen *socii* torde väl ej hafva inneburit »ett slags hån», äfven om saken ej svarade mot namnet. — S. 83,

§ 42. Då, såsom utg. riktigt yttrar, här föreligger en genomförd bild, hämtad från teatern, torde ordet *artibus* ej bet. »moraliska egenskaper», utan »skicklighet», »talang». — S. 86. *Fidem recepisse sibi et ipsum et Appium de me*. Utg. motsäger sig själf, då han öfversätter: »— hade öfvertagit den garanti (låt it gifva sig den försäkran af Clodius, att ingen fara hotar mig)». *Fidem sibi recipere* kan väl ej betyda annat än »åtaga sig ansvar»; jfr bl. a. Cic. fam. I, 9, 9. — S. 92. Det som vid den här förekommande aposiopesis »förtiges», såsom utg. eget nog uttrycker sig, är ej »att lifvet är för Cic. en börda», utan att han ämnar beröfva sig lifvet. — S. 95. *HS vicies* uttalas här icke, såsom utg. säger, »sestertium v.», utan »sestertio v.» på grund af verbet *æstimantur*.

Att åtskilliga felaktigheter äro rättade i den nya upplagan erkännes tacksamt. På några ställen har texten nu blifvit ändrad till öfverensstämmelse med Baiters edition. Måhända hade det varit skäl att äfven i det 18:de brefvet § 7 upptaga Baiters läsart *facile* i st. f. *non facile*, emedan vid den senare läsarten bristen på förbindande konjunktion (*etsi*) svårligen kan förklaras.

S. L.

Joh. Nic. Madvigii adversariorum criticorum ad scriptores græcos et Latinos volumen tertium. Hauniae (Gyldendal) 1884. 280 s. 8:o. 4,50 kr.

Berg, C., Græsk Formlære til Skolebrug. 6. Udg. Kjøbenhavn (Steen) 1884. XIII, 196 s. 8:o; bunden 3,50 kr.

Schou Bruun, Græsk grammatik. Anden — omarbetade — udgave. Kjøbenhavn (Gyldendal) 1885. 302 s. 8:o; bunden 5 kr.

Bernays, Jacob, Gesammelte Abhandlungen herausgeg. von H. Usener. I, II. Berlin (Hertz) 1885. XXVI, 356, IV, 396 s. 8:o. 18 M.

Forchhammer, P. W., Erklärung der Ilias auf Grund der in der beigegebenen Originalkarte von Spratt und Forchhammer dargestellten topischen und physischen Eigenthümlichkeiten der troischen Ebene. Ein Beitrag zur Erledigung der homerischen Frage. Kiel (Maack) 1884. XI, 162 s. Stor 8:o. 10 M.

Dionysii Thracis ars grammatica. Edidit G. Uhlig. Præmissa sunt præter prolegomena Adalberti Merxii de versione Armeniaca disputatio atque Syrii interpretis lectiones. Lipsiæ (Teubner) 1883—84. C, 224 s. Stor 8:o. 8 M.

Weber, Ph., Entwicklungsgeschichte der Absichtssätze. 2. Abtheil. [Beiträge zur hist. Syntax d. griech. Sprache hsg. von M. Schanz. Bd II, Heft 2.] Würzburg (Stuber) 1885. 124 s. 8:o. 4 M.

Deecke, W., Etruskische Forschungen und Studien. Heft 6. Die etruskischen Beamten und Priester-Titel. Stuttgart (Heitz) 1884. XII, 70 s. Stor 8:o. 4 M.

Romanska språk.

Forehammer, Joh., Vejledning til Italiensk. 162 s. 8:o. Kjøbenhavn, Reitzel, 1884.

Santi Consoli, Italiensk Grammatik til brug for norske og danske. 159 s. 8:o. Catania, Barbagallo & Scuderi, 1884.

Deessa språklärar, båda afsedda att införa (danske och norske) nybörjare i italienskans studium, äro af helt olika värde. Rektor F:s »Vejledning» torde vara egnad att afhjälpa ett af hvarje lärare i italienska språket, ej mindre i vårt land, än i våra grannland, säkerligen kändt behof; behofvet af en kortfattad och dock äfven inför en vetenskaplig kritik bestående lärobok, som, beräknad för elever med allmän grammatikalisk förbildning och någon — åtminstone i regeln befintlig — kännedom af franska språket, kan på kort tid leda dem till att förstå en lättare italiensk författare och hjälpligt reda sig själfva med språket. De hittills i våra grannland vanligen använda tyskt-italienska språklärorna (såsom Sauer, Städler, Mussafia) lida, med flere förtjänster i andra afseenden, alla af ett hufvudfel: en dräpande bredd i anläggningen. Vi svenskar äga i prof. T. Hagbergs Italienska språklära (2:a öfversedda uppl. 1882) en i många afseenden god lärobok, men dess egenskap af att först och främst vara afsedd för det begynnande akademiska studiet medför nödvändigtvis en viss olämplighet såsom praktisk lärobok för nybörjare. — F:s vägledning gör äfven anspråk på att vara lämplig för själfstudium. Därpå kan man också gå in, förutsatt likväl, att den studerande inskränker sitt mål till att kunna hjälpligt läsa språket. Blir det fråga om att lära tala det, om ock blott nödortfettligen, är »lidt mundtlig Vejledning med Hensyn til Udtalen» icke blott »ikke af Vejen» (företalet s. VI), utan alldeles nödvändig, och vill den studerande vinna full klarhet i hvad han läser, torde en lärares handledning vara lika nödvändig. Förf. har nämligen i sitt (understundom väl långt drifna) bemödande att ej gifva för många, det viktiga skymmande detaljer, inlagt en hel del af syntaxens egenheter i — f. ö. särdeles väl valda — exempel under hufvudreglerna, ett förfaringssätt, som kan vara mycket godt, om bokens studium bedrivs under ledning af en kompetent lärare, men som vid själfstudium ställer allt för höga anspråk på elevens iakttagelseförmåga och tankeskärpa. För att vara lämplig till själfstudium borde boken dessutom ovilkorligen hafva försetts med ett godt uppslagsregister. Särskildt en annan fordran skulle ref. också vilja ställa på hvarje för själfstudium beräknad italiensk grammatik: genomgående och omsorgsfull beteckning. af det öppna och slutna *e* och *o*, det ital. uttalets enda egentliga *crux*. De antydningar, som i detta afseende gifvas (ss. 2, 43, 55, 56) äro alldeles otillräckliga. Då särskiljandet af dessa vokalljud i de olika orden hos mängden af lärjungar — undantaget blott det fåtal, som i kannedomen af den latinska prosodiken och de vid latinets utveckling till romanska språk verkande ljudlagarna äga ett (för öfrigt understundom otillräckligt) stöd — verkligen »maa læres ved Øvelse», ligger nödvändigheten af denna fordran i öppen dag. Icke håller för det »haarde» och

»bløde» *s* och *z* uppställer förf. några regler; här gäller därför samma anmärkning: ljudet borde öfveralt ha betecknats i läroboken.

Såsom ledtråd vid en lärares undervisning skall boken utan tvifvel kunna göra goda tjänster. Förf. synes ref. hafva lyckligt genomfört sin tanke, att »den jevn Udvikling, der udgaar fra Sprogets eget Væsen, der skrider rolig fremad fra det lettere til det vanskeligere i Former som i syntaktisk Forbindelse og søger att slaa det væsenlige og regelmæssige fast, vil kunne tilfredsstille saavel et videnskabeligt som et praktisk Krav». (föret. s. IV). Reglerna äro öfveralt (exempelvis för konjunktivens bruk, s. 61) korta och träffande; förf. har med mycken urskilning vetat upptaga det verkligen viktiga. På ett och annat ställe skulle man visserligen önska något större utförlighet. Sålunda borde s. 53 hafva påpekats, att *venire*, använt såsom passivbildande hjälpverb, ej är liktydigt med *essere* (*vengo amato* = jag älskas = jag blir [nu] älskad; *sono amato* = jag älskas = jag är älskad). Andra punkter, som gärna kunde behandlats något utförligare, äro förhållandet mellan *che* och *il quale* (s. 17); användningen af *Lei* eller *Ella* som tilltalsord (s. 33. Det förra företrädesvis brukadt i Rom och söderut, det senare i norra Italien); italienskans egenhet att ofta i st. f. futuro och condiz. presente sätta resp. tempi passati (endast antydd i ett ex. s. 63: »*sapeva . . che . . glielo consentirebbero* eller uden væsentlig Forskjel *avrebbero consentito*»). Förf:s exempel äro, som nämnts, väl valda, sammansatta af vanliga, för den praktiska användningen af språket viktiga ord. Vid framställningen af de viktigaste oregelb. verbens böjning är på ett lyckligt sätt fogad en ganska rikhaltig samling af vanligare fraser, i hvilka de förekomma. Språkläran upptager blott 65 s. Därpå följer*) ett mindre antal läsestycken af moderna författare, delvis med motsidig öfersättning för deras räkning, som studera boken på egen hand. Arbetet afslutas med en rikhaltig samling satser till öfvers. från danska till ital., ordnade efter språklärans kapitel, jämte en ordförteckning, innehållande äfven andra vanliga ord än de i öfningarna förekommande.

Af de få oegentligheter i detaljer, som ref. anmärkt, må anföras följande: S. 9 säges, att adjektivens comparison sker medelst *più*, *il più* och såsom ex. *L'uomo più ricco non è sempre il più felice*. Att best. artikeln bäst uteslutes, då det superlativa adjektivet följer efter sitt substantiv, borde här antydts; ex. står ju eljest delvis i motsägelse till den nyss gifna regeln. S. 11 står *i (gli) dei*, bör vara *gli dei*; *i dei* är antikveradt. Jfr. Vockeradt, Lehrbuch der ital. Sprache, I, s. 67. S. 15. Att *certuni* ej skulle ha sing., är väl ett oberättigadt påstående. Jfr. Vockeradt s. 347. S. 16. *E troppo buona, Signor, Paolo*. Grammatikaliskt riktigt, men väl oftast ansedt som pedanteri i umgängesspråket; man säger till en man: *Ella (Lei) è troppo buono*. Åtminstone borde detta anmärkts. S. 24. *L'ho veduto* kan svårigen, om ej i mycket slarfvigt språk, betyda »jag har

*) S. 66 upptages af en almanack-artad förteckning öfver det ital. kungahusets medlemmar! Förf. upplyser i företalet, att han närmast upptagit detta stycke för att ej låta en sida stå tom; men hade ej tomrummet lämpligare kunnat fyllas med t. ex. en förteckning öfver ital. mynt, mått, mål och vikt?

sett *dem*). Lika litet är att rekommendera uttrycket s. 38: *L'ho dato i miei quanti* = jeg har givet hende mine Handsker. S. 35. Att »Delingsartiklen» ej sättes efter en preposition (*ho parlato con uomini prudenti*), är för mycket sagdt; ofta nog träffas den särskildt efter *con*. Jfr Vockeradt s. 188. S. 64. Att »Gerundium er traadt i Stedet for Nutidens Tillægsform» är ett misslyckadt uttryck. — Förf. kommaterar sina exempel efter dansk bruk. Om också i den moderna italienskan härvidlag bruket i åtskilliga fall vacklar, användes dock i det hela samma kommateringsätt, som i franskan. Ej rättade tryckfel har ref. anmärkt endast s. 34 r. 10 u. f. l. unilissimo, s. 35 r. 5 n. f. l. ordinò, s. 36 r. 18 u. f. l. danaro, s. 61 r. 14 n. f. l. dilettassi.

Det erkännande, ref. anser rektor F:s »Vejledning» förtjäna, kan han icke gifva dr Santi Consoli's grammatik. Den motsvarar illa de stora ord, som yttras i företalet. Skrifven, som förf. upplyser, »för dem, der verklig vil lære at kjende, saa nøiagtig og fuldstændig som muligt, det ital. Sprog», vimlar den till den grad af oklara och äfven oriktiga uttryck och vändningar, att dess studium torde böra afrådas hvar och en, som ej förut är tämligen hemma i språket; för en person, som redan hunnit utöfver dettas elementer, kan visserligen ett och annat vara af intresse i boken (exempelvis varningarna mot gallicismer ss. 111, 119), då den dock skrifvits af en nu levande italienare med en viss grammat. bildning. För att motivera detta stränga omdöme om arbetet torde vara tillräckligt anföra ett litet urval af den samling anmärkningar, ref. gjort vid ett flyktigt genomläsande däraf. I afseende på uppställning och metod är ingenting att säga; boken följer troget den gamla kända grammat. trallen. I kap. om uttalet får man veta sådana saker som att *gl* framför *i* ljuder som det franska *ailli* (!); att *j* uttalas som *ii*; att *s* och *z* representera hvardera tvänne ljud, därom nämnes ej ett ord. Om *c* framför *e*, *i* läres relativt riktigt, att det uttalas som engelskt *ch* i *chees* (l. *cheese*. Närmare visserligen som svenskt *tj* i *tjäna*, sådant det uttalas i större delen af vårt land. Förehammer har här ännu den gamla oriktiga beteckningen *tseh* — en ersättnings-beteckning från dansk och tysk ståndpunkt, då dessa språk sakna det ifrågavarande ital. ljudet). Däremot har förf. ej observerat, att *g* i samma ställning förhåller sig analogt till eng. *j* i t. ex. *jest* (närmare vårt *dj* i *djäfvel*), utan förklarar, att »efterfulgt af *e* og *i* faar det en eiendommelig Lyd, lig det franske *j*, udtales dog noget stærkere» (!). Om diftongerna säges, att de »altid læses aabent som to særskilte Vokaler», utom i stafvelserna *qua*, *que*, *qui*, *quo*, där diftongen uttalas »lukket, som om den kun havde en Lyd» (!). — Förf:s ovetenskapliga ståndpunkt framgår vidare tillfyllest af uttryck som t. ex. (s. 30): »For at gjøre Sproget elegantere tillader man sig ofte at föie Adverbiet *non* til *che*» (efter en komparativ. Uttrycket återkommer ofta, såsom ss. 64, 98); eller (s. 51): »I daglig Tale betyder *nulla* undertiden *qualche cosa*; f. Eks: *Hai bisogna di nulla?*» eller (s. 70): »Af Verbets Diftonger *uo*, *ia* (!), *ie* o. s. v. udstödes *u* og *i* hvergang Betoningen under Böningen flyttes fra den Stavelse i hvilken Diftongen er»; bland exemplen *cominciare*, *comincerò* (!); eller då (s. 71) formen för den nek.

imperativen *non parlare* säges förskrifva sig från det lat. *noli loqui*; eller då (s. 83) »Aarsagen til Verbets Uregelmæssighed tilskrives enten visse Finesser i Udtalen eller en Slags Lemlæstelse af Verbet, som fandt Sted, da Sproget endnu var i sin Barndom, eller ogsaa ved at to Verber er blevet forvekslede» (!). Efter detta öfverraskas man ej, då förf. t. ex. upptäcker (s. 93), att »flere Former af Verbet *dire* er tagne af det latinske *dicere*».

Oförmåga af klara distinktioner är ett genomgående drag i boken. Exempelvis säges s. 26: »*Le preposizioni articolate del, dello, della* kan bruges istedenfor den ubestemte Artikel *uno, una*». Visserligen anmärkes i en not: »*Dammi un pane* og *dammi del pane* har forskjellig Betydning; det første udtrykker, at man vil have det hele Brød, det andet, at man ønsker et Stykke deraf» (!). S. 51 säges, att »*qualcuno* har samme Betydning som *alcuno*, men udtrykker ikke saa meget som *taluno*, och strax nedanför: »*taluno* udtrykker det samme som *alcuno*. Framställningen af de olika modi (s. 55) är alldeles otillfredsställande. Vid framställningen af tempora (s. 57) gör förf. sig den fullkomligt öfverflödiga mödan att som sin mening frambålla och motivera, att imperativen i ital. ej har någon futuro. Endast desto egendomligare förefaller det, att han upptar en särskild infinito futuro, som af t. ex. *essere* heter *essere per essere, dovere essere* eller *aver ad essere* (!). På ett par ställen uppträder förf. som språkförbättrare. Så tadlas s. 41 som ett fel, ofta begånget af moderna ital. författare, uttrycket *il di lui fratello* i st. f. *il fratello di lui*; ett helt säkert lönlöst försök till opposition mot ett genomgående karaktärsdrag i italienskan. Jfr t. ex. Vockeradt s. 147. — Mångt och mycket är alldeles för knapphändigt behandladt, t. ex. poss. pron., adjektivets plats. »Der findes ingen Regel for Adjektivets Plads i Sætningen; det kan staa baade foran og efter Substantivet. Ved Øvelse forstaar man hurtig den rette Brug» (!). Emellertid säges verkligen omedelbart därefter, att, om adj. utmärker en tillfällig egenskap, står det efter. Kostlig är förf:s regel för könet vid person-namn (s. 7): »Ved Personers Navne er Benævnelsen af Mænd Hankjøn, og Benævnelsen af Kvinder Hunkjøn. Den samme Regel gjælder ogsaa for aandelige Væsener, samt for de hedenske Guder». Kuriosa, att ej säga komiska, äro också förf:s reflektioner vid prepositionerna (s. 108) och interjektionerna (s. 115). Rena oriktigheter saknas ej, ehuru de icke äro så många. *Spazzacamino* betyder ej »Gadefier» (s. 12); *cui* är ej = »hvis» (s. 46); *quale* utan föregående best. artikel är interrog., ej rel. pronomen (s. s.); att »Sætningens Verbum nödvendigvis staa i Condizionale, hvis der med Sætningen forener sig en anden, som udtrykker en Betingelse» (s. 100), är ej sant i denna allmänna form. Vilseledande, ej rättade tryckfel har ref. anmärkt ett par: s. 9 r. 2 n. f. l. Hankjönsord; s. 29 r. 12 n. f. står styres af, l. styre. Arbetet afslutas med några delvis kåserande kapitel om »Grammatikalske Uregelmæssigheder», syntax (som förf. använder i betydelsen af ordföljdlära), ortografi, metrik.

Förf. hoppas att medelst sin grammatik hafva gjort sitt fädernesland och »de to ædle og dannede Nationer, den norske og den danske», en tjänst. Därom kunna måhända meningarna vara delade. Däremot kan man

obetingadt gå in på hans åsikt, då han säger: »jag skulde i Sandhed gjerne have villet fremlægge for norske og danske Læsere en filosofisk Grammatik for det ital. Sprog, med Blikket især henvendt paa dets historiske Udvikling; men Forsøget forekom mig altfor dristigt, og for nærværende af liden Nytte».

E. E—m.

Brekke, K., Etude zur la flexion dans le voyage de S. Brandan. Poème anglo-normand du XII Siècle. VI+80 ss, Paris, F. Vieweg. 1885.

Pedagogik.

Läroverkskomiténs underdåniga utlåtande och förslag angående organisationen af rikets allmänna läroverk och därmed sammanhängande frågor. I. Utlåtande och reservationer. II. Bilagor A—D. Stockholm 1884, P. A. Norstedt & Söner.

Den här nedan gifna redogörelsen för skolkomiténs betänkande upptager endast hufvudpunkterna, och dessa i en något annan ordning än den komitéen valt. Hufvudpunkterna synas mig vara: den hygieniska undersökningen, latinfrågan, ny undervisningsplan för skolan och ny examensstadga för universiteten, skolafgifternas höjande, ny skolstyrelse.

Komitéen har sökt utröna om hälsotillståndet vid våra skolor är tillfredsställande. För detta ändamål anordnade kom. under vårterminen 1883 en hygienisk undersökning af samtliga allmänna läroverk. För hvarje lärjunge infordrades af läkare, lärare och lärjungarna själfva med deras målsmän svar på åtskilliga frågor, såsom: är lärjungen frisk eller lider han af någon sjukdom? har han svårt att följa undervisningen? längden af hans arbetstid? af hans softid? skolrummens beskaffenhet? o. s. v. Med undantag af ett — hvars ringa lärjungeantal i alla fall icke kunnat synnerligt invärka på resultatet — inkommo alla läroverk i tid med de begärda uppgifterna, och slutsiffrorna, med procentberäkningar, föreligga i tabellerna till Bil. C. kap. 3. och komma att vidare belysas i den om det hygieniska tillståndet vid skolorna handlande Bil. E, som utarbetas af prof. Key. Jag kan här endast anföra ett par, de allra märkligaste siffrorna.

På frågan om hälsotillståndet vardt svaret följande. Af de högre allmänna läroverkens lärjungar voro 55,2 proc. friska, medan 44,8 proc. »antingen ledo af långvarigare sjukdom eller föredede något eller några sjukliga eller abnorma symptom, såsom närsynthet, bräck m. m.» Tillfälliga sjukdomar äro naturligtvis icke inräknade. Kom. anmärker själf, att närsyntheten, ehuru ett lyte som mer än något annat bevisligen är en följd af skolarbetet, likväl icke kan sättas i samma linie som de öfriga sjukdomarna. Om nu närsynthetens siffra frändrages, är resultatet det, att omkring en tredjedel af lärjungarna icke äro friska. Här är emellertid att märka hvad kom:s ordförande, presid. Forssell, påpekar, att nämligen kom. icke haft något att mäta sina siffror med, Sin fulla be-

tydelse kunna dessa siffror först då få, när vi lärt känna den normala sjukprocenten för barn, och särskildt för svenska barn, i samma ålder som skolgossarnas.

Kom. undersökte vidare om de erhållna siffrorna gäfvö vid handen att skolarbetet invärkat på hälsotillståndet. Det visade sig då att, om man icke räknar närsyntheten, hvars siffra stiger oerhördt, en höjning af sjukprocenten visserligen eger rum under skoltiden, men en ganska obetydlig, i det att sjukprocenten i skolans högsta klass endast med 2,5 proc. öfvergår den i den lägsta. Denna siffra finner kom. för liten för att på den grunda något afgörande omdöme, och lämnar därför frågan obesvarad. Kom. gick nu en annan väg och frågade sig om det kunde visas, att längre arbetstid och kortare softid menligt invärkat. Men icke håller detta kunde bestämdt ådagaläggas. I själfva verket är det icke att vänta att någotdera skall kunna med siffror bevisas. Det är ju fråga om en ålder som lätt för tillfället ersätter lidna förluster genom att taga ut förskott af framtiden, och det är mycket naturligt om följderna af öfverarbete och otillräcklig hvila icke komma fram redan under skoltiden. Och jag tror att, fast kom. icke kunnat ådagalägga, att sjukprocenten står i direkt förhållande till arbetstidens och softidens siffror, dessa senare skola ge att tänka på ändå. De äro följande. De yngsta gossarna arbeta i medeltal 38,4 timmar i veckan, de älsta 64,8 timmar, från hvilket tal dock »månadslofven» böra dragas. De yngsta sofva 9 timmar för dygn, de älsta 7,2 timmar. Men det bör sägas att dessa siffrors riktighet af många betvivlas. Kom. hade nämligen ingen annan råd än att för dessa uppgifter vända sig till lärjungarna själfva, och det är visst icke osannolikt att många af dem gifvit falska uppgifter. Man kan således tvifla på att primärsiffrorna äro ens något sänär exakta, och då också på att slutsiffrorna äro riktiga. För min del tror jag emellertid att de äro bra nära sanningen, åtminstone att döma efter de uppgifter jag själf insamlade, om hvilkas sanningsenlighet jag är öfvertygad.

Kom. anser sig kunna på grund af de vunna siffrorna påstå: att arbetstiden är för lång för ett barn, och att softiden är nedbragt till ett minimum. Den föreslår därför: att någon lindring beredes i arbetet på lärorummet, att hemarbetet begränsas och regleras, att större uppmärksamhet ägnas åt de hygieniska förhållandena vid läroverken. Den föreslagna lindringen i arbetet visar sig i skolplanen, den hygieniska tillsynen har kom. tänkt sig på följande sätt. Hvarje allmänt läroverk får sin läkare, som har säte och stämma i — den nya — skolstyrelsen vid behandlingen af alla ärenden som angå skolhygien, på bestämda tider anställer undersökning af lärjungarnas hälsotillstånd, ofta inspekterar skolrummen m. m. Som biträde åt rektor, hvilkens göromål skulle betydligt ökas genom den dagliga hygieniska tillsyn kom. önskar, anställas därtill lämplig person o. s. v. Man kan vara af olika meningar om värkan af dessa sistnämnda åtgärder, och jag tror icke att man bör vänta sig altför mycket af dem. Men i alla händelser må man vara kom. tacksam för det nit den visat i vår allra viktigaste skolfråga, och särskildt tacksam för den förståndiga princip kom. uttalar, när den fordrar att skolarbetets börda icke ökas ända till det maximum gossen utan kroppslig skada kan bära, utan att man stannar ett stycke under: att gossen

må få tid att icke blott äta, sofva, leka och tvätta sig, utan också någon gång andligen vara i fred.

Kom:s undervisningsplan måste ses i sammanhang med dess åsikt i latinfrågan och dess förslag till ändring i universitetens examensstadgar. I dessa ämnen utlåter sig kom. på följande sätt.

Skolans huvudlinie är numera, sedan grekiskan blifvit valfri, men latinet fortfarande behöfves för de akademiska examina, den s. k. B-linien (latin utan grekiska). Denna linie uppkom genom en kompromiss mellan klassici och realister, men just därför fyller den ingenderas berättigade fordringar. Värst få emellertid realämnen sitta emellan, ty faktiskt har latinet äfven nu öfverhanden, och detta ännu mer sedan det år 1873 framflyttades till klass IV, utan att fordringarna i mogenhetsexamen väsentligt sänktes, hvarför de högre klasserna nu måste använda än mer tid på det ämnet. Däraf har följden blifvit, att latinstudenterna icke ens kunna de obetydliga kurser i realämnen som skolstadgan fordrar, att således deras realbildning är sorgligt underhållig och på intet vis räcker till som »grundläggning för universitetsstudier». Detta missförhållande har framkallat åtskilliga förslag till ändringar och förbättringar. Men alla dessa förslag gå en oriktig väg, i det att de inskränka sig till skolan och icke på samma gång taga hänsyn till universitetet. Men om t. ex. latinets värde i skolan försvagades, men vid universitetet finge kvarstå obrutet, skulle däraf endast följa, att en större del af universitetstiden måste egnas åt elementära latinstudier, innan de egentliga fackstudierna kunde börja. Kom. anser sig därför böra framhålla nödvändigheten af ett närmare sammanhang mellan skolplanen och de akademiska examensstadgarna, och föreslår åtskilliga förändringar i dessa senare. Men då de föreslagna ändringarna både vid skolan och universitetet framför allt röra latinet, undersöker kom. först de skäl som tala för latinets icke så mycket nytta, hvilken kom. naturligtvis icke förnekar, som oumbärlighet för olika yrken. Kom. finner själf sannolikt, att denna undersökning icke innehåller något nytt, och värkligen äro också både kom:s och reservanternas skäl de gamla vanliga — det vore håller icke lätt att hitta på något nytt i en så genomtröskad fråga. På grund af sin utredning kommer kom. till följande resultat. För vårt vetenskapliga lif och vår vetenskapliga ära kan det icke vara nödvändigt att alla människor kunna latin, men väl att vi inom den klassiska filologien, liksom inom andra vetenskaper, ega några få »värkliga vetenskapsmän». Dessa behöfva emellertid icke blott latin utan också grekiska, ja isynnerhet grekiska. Det fins ännu en klass som behöfver latin och grekiska, nämligen prästerna. Dessa två, filologer och präster, är det som behöfva en strängt klassisk uppfostran, och för dem är den klassiska linien, den nuvarande A-linien, afsedd. Alla andra behöfva icke grekiska och vanligen ej håller latin, åtminstone icke på långt när så mycket som de få på den nuvarande B-linien. Denna linie strykes därför helt och hållet, ty den är »ej för något särskildt statens ändamål behöffig». Återstår nu reallinien, som blir skolans huvudlinie och skall förbereda till alla andra högre yrken än filologens och prestens. Men denna reallinie blir icke alldeles lik den vi nu ha: den nya reallinien blir något mindre realistisk och mer humanistisk.

Den omfattar t. o. m. latin. För mången är det nämligen ur »teknisk» synpunkt nödigt eller åtminstone önskvärdt att kunna litet latin, för att kunna reda sig med termer, fraser och möjligen en lättare text. För detta ändamål anordnas under realliniens fyra sista år en valfri latinkurs, som skall innefatta »kännedom om det allmännaste af formläran och syntaxen i sådan omfattning att en lättare text kan öfversättas med tillhjälp af ordbok, samt en öfversättningskurs, innefattande valda delar af Cornelius Nepos och en bok af Cæsar eller något motsvarande pensum i Curtius eller Sallustius». Den egentliga latinlinien börjar som nu, latin i IV och grekiska i VI. Att redogöra för timplanen kan icke på detta ställe komma i fråga, endast den föreslagna arbetstiden torde vara af allmännare intresse. Vid sin hygieniska undersökning hade kom. funnit, att arbetstiden borde icke obetydligt minskas, och dess medicinskt sakkunnige ledamot hade uppställt en normaltabell för de särskilda klassernas arbetstid. Kom. har emellertid af pedagogiska skäl nödgats en smula jämka på denna tabell och föreslår nu följande normaltider för den sammanlagda skol- och hemarbetstiden. I klass I bör kunna arbetas 36 timmar i veckan, 39 i klass II, 42 i III, 45 i IV, 48 i V, 51 i VI, 54 i VII — i hvilka siffror samtliga öfningsämnen tid är inräknad. En så betydande minskning i den dagliga arbetstiden måste — då kom. icke vill veta af någon nedsättning i fordringarna för mogenhetsexamen — på något vis ersättas, och kom. föreslår därför, dels att månadslofven i VI och VII indragas, dels att ferierna förkortas, julferierna med en vecka och sommarferierna med två, så att lästiden skulle uppgå till 39 veckor, däri inberäknade påsk- och pingstferierna.

I sammanhang med sina förslag angående skolan, föreslår kom., som redan är sagdt, åtskilliga förändringar i det akademiska examensväsendet. I allmänhet instämmer kom. härvidlag i utlåtanden, afgifna af akademiska myndigheter, i det den önskar: att alla examina stili latini afskaffas; att för juridisk preliminärexamen må fordras realliniens latinkurs; likaså för medikofilen; att hvarken i eller såsom vilkor för afläggande af förberedande examen för kansliexamen latin må fordras. Angående den filosofiska graden föreslås: för kandidat-examen fordras 9 betygsenheter i självvalda ämnen; licentiat-examen bortfaller; för doktorsgrad fordras filosofie kandidat-examen med minst 5 betygsenheter i 2 ämnen samt akademisk afhandling. Angående kompetensvilkor för skoltjänster föreslås: filosofie kandidat-examen gör kompetent till adjunktur eller kollegat, om examen tagits i minst två af den sökta sysslans tre ämnen, och om i minst ett af skolans läroämnen öfverbetyg tagits; filosofie doktorsgrad gör kompetent till lektorat. Ett särskildt förslag väcker kom. angående undervisningen i moderna språk vid universitetet: ämnet moderna språk delas i två, germanska och romanska språk, som få hvar sin professor och anses som två skilda examensämnen.

Mot detaljerna i kom:s skolplan kunna många viktiga anmärkningar göras. Man kan t. ex. beklaga den blifvande reallinien, som antagligen får det ganska drygt med sitt »frivilliga» latin i VI och VII, oaktadt den beredvillighet med hvilken kom. tillåter dem att slippa två af de tre ämnena *kemi*, *teckning*, *engelska*, om de vilja läsa latin; en liberalitet som synes mig högeligen öfver-

raskande. Ty icke kan väl den där »tekniska» latinkursen — en ren gloskurs — ha något bildningsvärde motsvarande de ökade insikter i kemi eller engelska, som skulle ha vunnits i gymnasialklasserna? Men saken är att det icke så mycket är fråga om bildningsvärdet, och detta är hufvudanmärkningen mot förslaget. Kom. utgår från en alldeles falsk åsikt om skolan: den behandlar skolan som en yrkesbildningsanstalt, kommer från denna förutsättning helt naturligt till frågan: hur mycket »behöfver» man för det eller det yrket? och till det monströsa förslaget att upprätta en särskild skola för filologer och prester. Men skolan hvarken kan eller vill ge yrkesbildning. Skolan ställer för sig det mål att utbilda sina lärjungar så, att de må kunna själfva välja sitt värksamhetsfält inom det högre arbetet och själfva sträfvat att göra sig dugliga för detta arbete. Jag sade att skolan hvarken kan eller vill annat. Men det är alldeles nog att säga, att hon icke kan. Ty åtminstone i de allra flesta fall kan hon ingenting afgöra om lärjungens framtida arbetsfält, och hon gör då redan af det skälet sin plikt, om hon söker utbilda honom icke till filolog eller geolog, präst eller husarofficer, utan som sagdt till möjligheten att på egen hand arbeta inom det område han själf väljer. Men om så är, kan det icke vara något fel i en skolplan att den är bygd på en »kompromiss», som kom. tadlande säger om B-linien, utan en förtjänst. Eller måste icke hvarje skolplan byggas på en kompromiss, eftersom hvarje bildning är en kompromiss, och detta desto mer, ju mindre ensidig och hantvärksmässig den är. Hvad man förr i tiden kallade harmonisk uppfostran och bildning, det kallar kom. nu en på »kompromiss» bygd. Men som saken i alla fall är densamma, borde det illaljudande ordet icke göra någon värkan. Ett försök till en skolplan som ger både de humanistiska och de reala ämnena den plats dem tillkommer, är den linie kom. vill stryka. Jag skall icke upptaga utrymmet med några af de så många gånger hörda skälen för latinet — äfven utan grekiska — isynnerhet som latinfrågan tyckes allra närmast sig det skede, där diskussionen upphör, och öfvergå till en maktfråga. Men jag vill fästa uppmärksamheten på ett par saker. Först att den linie, kom. vill indraga, f. n. omfattar största antalet af skolans lärjungar, och att kom. naturligtvis icke kunnat bevisa sitt påstående, att detta endast beror på latinets ställning i de akademiska examina. För det andra, att kom. icke brytt sig om att på något grundligare sätt taga i skärskådande det förslag till undervisningsplan, som reservanterna framlägga, syftande till att stärka realämnena på B-linien, hvilket förslag motiveras i professor Sundéns och rektor Törnebladhs reservationer.

Kom:s förslag till förändringar af de akademiska examensstadgarna synas förståndiga, och då dessa förslag grunda sig på mera kompetenta myndigheters utlåtanden, kan man hoppas att de skola vinna afseende. Vid de akademiska ämbetsexamina är den där frågan »hur mycket latin behöfver han?» fullkomligt på sin plats, och där det fordras för mycket, skola vi utan tvifvel vinna på att fördringarna nedsättas. Med all rätt synes mig också kom. ha instämt i Upsala-förslaget till ombildning af den filosofiska graden, hvarigenom vi skulle komma ifrån den olycksdiga *contradictio in adjecto* som kallas »vetenskap-

ligt examen» med därtill hörande ändamålslös tidspillan. Det enda förslaget till förändring af universitetsförhållanden utom examen, förslaget att de moderna språken må få två professurer och skötas som två ämnen, skall säkerligen af alla för saken intresserade mottagas med bifall.

Kom. föreslår vidare att »för statsverkets räkning terminsavgifter må upptagas vid de allmänna lärovräken», och att följaktligen avgifterna förhöjas. De skulle enligt kom:s förslag uppgå till 20 kronor för år i klass I—III, till 40 i klass IV och V, till 60 i klass VI och VII. Kom. anser nämligen att staten icke har någon skyldighet att skänka välbärgade eller rika föräldrar deras barns uppfostran, ja att väl ingen har rätt att fordra den lärda, för det högre arbetet förberedande uppfostran gratis. Men på det att den fattige, men verkligt begåfvade icke må genom någon statens åtgärd hindras från den väg dit hans fallenhet kallar honom, föreslår kom. att 25 proc. af den summa som från läroverket skulle utgå, må kunna efterskänkas, och detta så, att några befriades från hela, några från halfva afgiften. Men kom. inskräper, att denna befrielse icke må betraktas som en rättighet för den fattige som sådan, utan bör medgifvas endast åt sådana fattiga, som genom flit och begåfning visa sig däraf vara förtjänta. Detta, som mig synes, fullt rättvisa förslag skulle också ha den fördelen med sig att den högre skolan befriades från den stora skaran af tillfälliga besökare, som i stället för att genomgå folkskolan sitta något år i de lägsta klasserna och sedan lämna skolan, utan något gagn för sig själfva tyngande på undervisningen.

Slutligen har kom. framlagt förslag till ny styrelse för skolan. Kom. finner den nuvarande, af biskop och domkapitel utöfvade, lokalstyrelsen ha åtskilliga brister. Men, som kom. också anmärker, är det isynnerhet kyrkan som kunde klaga öfver en stiftsstyrelse, hvars flertal utgöres af lekmän. Men om detta förhållande förändrades, och stiftsstyrelsernas sammansättning blefve en annan, rent kyrklig, kunde de tydligen ej längre vara skolstyrelser. För detta fall föreslår kom. följande. I stället för biskop och domkapitel träder en lokalstyrelse för hvarje läroverk. Denna lokalstyrelse består af ordförande, utsedd af K. M:t, skolans rektor, en af läroverkskollegiet vald ledamot, två af läroverksstadens kommunalstyrelse valda. Lokalstyrelsens kompetens skulle omfatta större delen af de mål som nu falla under eforus och domkapitel; dock skall tillsättning af tjänster och den disciplinära domsrätten öfver lärare tillkomma centralstyrelsen. Angående centralstyrelsen föreslås följande. För att denna styrelse må kunna värka med större kraft och större snabbhet, får den icke vara blott en byrå i eklelesiastikdepartementet med en oansvarig chef som omedelbart lyder under departementschefen. Läroverksbyrån skall därför ha en »fristående och själfständig ställning» såsom »öfverstyrelse för de allmänna lärovräken», och dess byråchef blir en »på eget ansvar beslutande och med egen myndighet inspekterande styresman med nödigt biträde af föredragande och i inspektionen deltagande ledamöter». Denna styrelse handlägger således de ärenden som nu tillkomma departementets läroverksbyrå, öfvertager vissa af den nuvarande stiftsstyrelsens göromål, utöfvar inspektion öfver lärovräken o. s. v.

I detta förslag synes mig den anordningen särdeles olämplig att låta kommunalstyrelsen insätta två af de fem ledamöterna i lokalstyrelsen. Kom. har för sitt förslag det skälet, att »den sakkunskap i undervisningsfrågor och den nitälskan för läroverkens förkofran, som kunna i orten finnas utanför det egentliga lärostandets krets», böra få tillfälle att göra gagn, och kom. tror att detta skulle öka allmänhetens intresse för skolan. Det kan visst hända att det så skulle göra, men för skolan är det mera värdt att ha en sakkunnig styrelse än att väcka något lifigare intresse hos allmänheten. Och det torde icke vara någon oskäligen oartighet mot »orten» att tänka sig möjligheten af, att där ingen enda sakkunnig finnes utom just skolmännen. Nu vore det visserligen intet hinder för kommunalstyrelsen att välja två af dessa, men är det säkert att hrr stadsfullmäktige ha ens den sakkunskap som fordras för att välja sakkunnige?

Härmed avslutar jag min redogörelse, och vill ännu en gång framhålla, att här endast det hufvudsakligaste blifvit anfördt, och att betänkan det innehåller mycket annat som bör kunna intressera äfven andra än skolmän, så mycket mer som den särdeles förträffliga framställningen gör det till, hvad betänkanden icke alltid äro, en värligt angenäm läsning.

Julius af Sällén.

Universitetsangelägenheter.

Upsala.

Föreläsningar och öfningar vårterminen 1885.

Teologiska fakulteten.

- Prof. *Torén*, tjänstledig.
 „ *Cornelius*, den svenska kyrkans historia efter reformationen.
 „ *Myrberg*, apostlagärningarna.
 „ *Johansson*, tjänstledig.
 „ *Gezelius von Schétele*, teologisk encyklopedi; leder apologetiska samtalen.
 E. o. prof. *Rudin*, de mindre profeterna, senare i terminen psaltaren.
 „ *Sundelin*, om sekterna i Sverge.
 „ *Norrby*, de kyrkliga perikoperna (sön- och helgdags-evangelierna); leder de homiletiska och deklamatoriska öfningarna; gifver handledning i predikoskrifning.
 Assistent *Martin*, leder de kateketiska öfningarna, biträder vid öfningarna i predikoskrifning.
 Docc. *Ekman*, den praktiska teologiens bibliska elementer; biträder vid öfningarna i predikoskrifning.
 „ *Berggren*, etik.
 „ *Janson*, biträder vid öfningarna i predikoskrifning.

Juridiska fakulteten.

- Prof. *Rabenius*, näringsrätt.
 „ *Rydin*, tjänstledig.
 „ *Nordling*, förmögenhetsrätt.
 „ *Landtmanson*, romersk rätt.
 „ *Hammar skjöld*, tjänstledig.
 E. o. prof. *Hagströmer*, den svenska straffrättens allmänna del.
 „ *Afzelius*, tjänstledig.
 Docc. *Davidson*, nationalekonomi.
 „ *Blomberg*, svensk statsrätt; handleder vid öfningsskrifningar i rättsvetenskapliga ämnen.
 „ *Trygger*, konkursprocess.

Medicinska fakulteten.

- Prof. *Mesterton*, allmän kirurgi, håller kirurgisk klinik och poliklinik.
 „ *Hedenius*, allmän patologi, anställer liköppningar med patologiska demonstrationer, öfvervakar de patologiska öfningarna.
 E. o. prof. *Kjellberg*, sinnessjukdomarna.
 Prof. *Holmgren*, fysiologi med experimenter, leder arbetena å fysiologiska laboratoriet.
 „ *Hammarsten*, födoämnenas och näringsprocessens kemi, leder laborationsöfningarna i medicinsk kemi.
 „ *Clason*, deskriptiv anatomi, leder dissektionsöfningarna på anatomisalen.
 E. o. prof. *Fristedt*, medicinsk botanik, handleder vid begagnande af de farmakologiska samlingarna.
 Prof. *Henschen*, speciell medicin, håller medicinsk poliklinik och medicinsk klinik.
 „ *Petersson*, fysikalisk diagnostik.
 Adjunkt *Björkén*, allmän kirurgi, oftalmologi.
 Laborator *Bliz*, leder de fysiologiska laborationsöfningarna.
 F. f. laborator *Bayer*, tjänstledig; tjänstförrättande med. kand. *Wallgren*, leder öfningarna i patologisk histologi.
 Doc. *Bergman*, meddelar enskild undervisning.
 T. f. prosektor *Nordlund*, leder dissektionsöfningarna på anatomisalen.
 Med. kand. *Sandström*, leder de histologiska öfningarna och genomgår i samband därmed det viktigaste af den normala histologien.
 T. f. bitr. laborator *Dillner*, leder laborationsöfningarna.

Filosofiska fakulteten.

Humanistiska sektionen.

- Prof. *Ribbing*, fortsätter och avslutar framställningen af metafysikens hufvudfrågor.
 „ *Sahlin*, filosofisk statslära.
 „ *Nyblom*, poesiens historia.
 „ *Hagberg*, det spanska språkets lagar under tolkning af valda stycken ur Cervantes' don Quijote.
 „ *Löfstedt*, Sophokles' Elektra, behandlar i filologiska seminariet Demosthenes' Olynthiska tal.
 „ *Hägström*, Ciceros de Oratore, 2:dra boken, behandlar i filologiska seminariet Quintilianus, 10:de boken.
 „ *Nordling*, Amos' profetiska bok, koranen.
 „ *Richert*, tjänstledig.
 „ *Hammarstrand*, Österlandets historia under gamla tiden.
 „ *Alin*, det svenska statskicketets historiska utveckling från 1809 års statshöfning, öfversikt af Norges och Danmarks statskunskap.
 E. o. prof. *Sundén*, första boken af Thukydidens historia, handleder vid latinska skriföfningar.
 „ *Almkvist*, jämförande semitisk grammatik.
 „ *Leffler*, tjänstledig.
 „ *Frigell*, Horatii satirer, handleder vid latinska skriföfningar.
 „ *Hjärne*, Sverges historia under Gustaf den 1:ste och hans söner.
 Adjunkt *Afzelius*, framställning af den nyare filosofiens historia från och med Kant.
 „ *Edman*, Anglo-Saxisk text efter Sweets "Anglo-Saxon Reader in Prose & Verse" och framställer därvid i allmänna drag under jämförelse med moderna engelskan dennas utveckling till sina nuvarande former och uttrycksätt.
 „ *Geijer*, Molière's komedi L'Avare.
 Docc. *Edfeldt*, den praktiska filosofiens historia.
 „ *Thordén*, meddelar enskild undervisning i statskunskap och historia.
 „ *Erdmann*, sanskritspråket, leder öfningarna i seminariet för germanska språk.
 „ *Burman*, meddelar enskild undervisning i teor. filosofi.
 „ *Sandström*, handleder vid latinska skriföfningar.
 „ *Wahlund*, meddelar enskild undervisning i franska språket.
 „ *Tamm*, etymologiska anmärkningar till tredje och sjätte banden af Rydqvists arbete: Svenska språkets lagar; fornsvenska lagtexter.
 „ *Boëthius*, meddelar enskild undervisning i historia.

- „ *Norcen*, det fornsvenska verbet (afslutning), anmärkningar till den fornisländsk-fornorska grammatiken.
- „ *Åberg*, den historiska utvecklingen af läran om den mänskliga viljans frihet inom perioden efter Kant.
- „ *Danielsson*, grekisk grammatik (ljud- och formlära).
- „ *Knös*, handleder vid grekiska skriföfningar.
- „ *Schagerström*, meddelar enskild undervisning i nordiska språk.
- „ *Piehl*, egyptisk grammatik med inskriftstolkning, allmännare frågor i egyptisk arkeologi.
- „ *Lundell*, meddelar enskild undervisning i fonetik och slaviska språk.
- „ *Schück*, meddelar enskild undervisning i literaturhistoria.
- „ *Nyländer*, meddelar enskild undervisning i semitiska språk.
- „ *von Feilitzen*, modern fransk syntax, leder öfningarna i seminariet för romanska språk.
- „ *Lagermark*, meddelar enskild undervisning i historia.
- „ *Nilén*, meddelar enskild undervisning i latinska språket.
- „ *Nyström*, meddelar enskild undervisning i historia och statskunskap.
- „ *Brate*, leder öfningarna i seminariet för nordiska språk, hvilka utgöras af tolkning och kommentering af de viktigaste urnordiska inskrifterna.

Matematisk-Naturvetenskapliga sektionen.

- Proff. *Daug*, differential- och integral-kalkyl.
- „ *Thalén*, elektricitet och magnetism (forts. från föreg. term.), en elementär kurs i värmeläran med anställande af därtill hörande experiment, leder de fysikaliska laborationerna.
- „ *Cleve*, kvalitativ kemisk analys, en elementär kurs i organisk kemi, öfvervakar öfningarna på laboratoriet.
- „ *Lundquist*, statik och dynamik, kinematik (forts.).
- „ *Fries*, växternas missbildningar och sjukdomar.
- E. o. prof. *Dillner*, tjänstledig.
- Prof. *Schultz*, teori för allmänna perturbationerna, astronomiens element, handleder vid astronomisk observation eller kalkyl.
- E. o. prof. *Hildebrandsson*, oceanografi, handleder vid de meteorologiska arbetena.
- Proff. *Tullberg*, de evertbererade djurens anatomi, elementär kurs i zoologi.
- „ *Kjellman*, växtmorfologi, leder de praktiska öfningarna i botanik.
- Prosektor *Théel*, leder dissektionsöfningarna å det zootomiska laboratoriet.
- Docc. *Falk*, tjänstledig.
- „ *Ekstrand*, meddelar enskild undervisning i kemi.
- „ *Lundström*, meddelar enskild undervisning i botanik.
- „ *Bovallius*, meddelar enskild undervisning i zoologi.
- „ *Berger*, Kroneckers teori för de binära kvadratiske formerna.
- „ *Widman*, meddelar enskild undervisning i kemi.
- „ *Söderblom*, leder öfningarna i det matematiska seminariet.
- „ *Pfannenstiel*, meddelar enskild undervisning i matematik.
- „ *Sjögren*, tjänstledig.
- „ *Holm*, Skandinavien palæozoiska och yngre formationer med särskild hänsyn till motsvarande bildningar i grannländerna, leder de praktiska öfningarna i palæontologi.
- „ *Aurivillius*, meddelar enskild undervisning i zoologi.
- „ *Forssell*, meddelar enskild undervisning i botanik.
- „ *Melander*, meddelar enskild undervisning i matematik.
- „ *Lindman*, tjänstledig.
- „ *Arrhenius*, meddelar enskild undervisning i fysikalisk kemi.

Director musices *Hedenblad*, kontrapunkt; håller kapellöfningar.

Teologiska fakulteten.

Den 13 december 1884. Anmälades att kuratorerna för de Guthermuthska stipendierna till innehafvare af ett sådant utnämnt teol. stud. *E. G. Håkansson*, kalm.

Anmälde domprosten *Torén* och prof. *Johansson*, att de på grund af offentliga uppdrag vore förhindrade att under nästkommande vårtermin uppehålla sin föreläsnings- och examinationsskyldighet, och föreslog fakulteten i anledning häraf de förordnanden, som sedermera af universitetets kansler utfärdats (se nedan under den 30 jan. 1885).

Den 15 december 1884. Anställdes dimissionsexamen med tvänne teologie studerande.

Anmälde e. o. prof. *Rudin*, att han på grund af offentligt uppdrag vore nödsakad att under nästkommande vårtermin inskränka sina föreläsningar till tvänne i veckan.

Tillstyrkte fakulteten prof. *O. F. Myrbergs* ansökning att för utgifvande af vetenskapligt arbete äfvensom med hänsyn till sitt angripna helsotillstånd erhålla befrielse från tvänne föreläsningar i veckan under nästkommande vårtermin.

I anledning af såväl e. o. prof. *Rudins* nyss nämnda anmälan som af prof. *Myrbergs* bemälda ansökning beslöt fakulteten att icke föreslå någon vikarie för de ifrågakvarande föreläsningarnas uppehållande, enär i följd af redan föreslagna förordnanden ingen docent i ämnet fans att föreslå till vikarie.

Den 30 januari 1885. Anmälades kanslersbref af den 16 jan. 1885, innehållande bifall till prof. *Myrbergs* ofvan (se under den 15 dec. 1884) nämnda ansökning.

Anmälades kanslerns förordnande af den 16 innevarande jan. för e. o. prof. *U. R. F. Sundelin* att under innevarande vårtermin uppehålla prof. *Johanssons* föreläsning- och examinationsskyldighet, för doc. *J. A. Ekman* att under samma tid bestrida domprosten *Toréns* föreläsnings- och examinationsskyldigheten samt för doc. *J. E. Berggren* att under samma tid uppehålla e. o. prof. *Sundelins* föreläsnings- och examinationsskyldighet.

Anmälades en resolution af universitetets prokansler den 2 innevarande januari, hvarigenom tjänstledighet beviljats prof. *von Schéele* under nästkommande februari månad för hållande af en serie apologetiska föreläsningar i Kristiania.

Anmälades en skrivelse från chefen för ecklesiastikdepartementet angående prof. *C. A. Cornelius'* utnämning till biskop i Linköpings stift den 12 december 1884.

Beslöt fakulteten att icke begagna sig af sin kalleiserätt vid tillsättningen af professuren i ledigheten efter biskopen *Cornelius*.

Den 31 januari. Anställdes teologie kandidatexamen med teol. stud. *C. O. F. Wimmereranz*, norrl.

Anställdes dimissionsexamen med sju teologie studerande.

Medicinska fakulteten.

1884 den 26 nov. Aflades medicinska licentiatexamen af H. Sörman, göteborg.

S. D. Utnämndes med. studeranden *Robert Bäcklin* till innehafvare af *Hedenströms* stipendium.

S. D. Utnämndes till innehafvare af Riksstatsens stipendium i afdelningen medicinsk naturkänedom och farmakognosi med. stud. *Håkan Wilhelm Sjögren*, smål., och i afdelningen kirurgi och obstetrik med. kand. *Gustaf Tholander*, östg.

S. D. Uppsattes på förslag till *Wahlenberg*ska amanuensbefattningen i 1:sta rummet fil. kand. *Karl Hedbom*, i 2:dra rummet stud. *Edvard Laurent* och i 3:dje rummet stud. *A. G. Nyblin*.

1884 den 13 december. Aflades med. kandidatexamen af *J. H. Åkerberg*, uppl.; *A. G. Westerdahl*, västg.; *Aug. Fornmark*, västm.-dal.; *C. Holmqvist*, västm.-dal.; *Aug. Bondeson*, göteborg.; och *K. Börjeson*, västg.

1884 den 16 december. Tillstyrktes t. f. laboratorn vid patologiska institutonen *S. Bayers* ansökan om förlängd tjänstledighet från den 1 februari till den 1 april 1885 för deltagande i bakteriologiska undersökningar vid *Reichs-Gesundheits Amt* i Berlin; hvarjämte till *Bayers* vikarie för samma tid föreslogs med. kandidaten *Sven Adolf Wallgren*, göteborg.

S. D. Beslöt fakulteten med föranledande af en från klinikanterne vid det akademiska sjukhuset gjord framställning att till lättnad för undervisningen under närmaste sex veckor, då antalet klinikanter vore särdeles stort, sådan anordning skulle vidtagas att prof. *Mesterton* hvarje dag meddelade undervisning å kirurgiska kliniken, nämligen hvarannan dag för den äldre och hvarannan dag för den yngre afdelningen, att prof. *Petersson* hvarje dag hölle medicinsk klinik för den äldre afdelningen i och för meddelande af den vanliga kursen i fysikalisk diagnostik; och att prof. *Henschen* för den äldre afdelningen i vanlig ordning hvarannan dag hölle medicinsk klinik.

1885 den 23 januari. Beslöt fak. att hos det större konsistoriet begära, att konsistoriet ville till kanslars-ämbetet ingå med anhållan om underdånig framställning till k. mt., att, som till e. o. professuren i medicinsk och fysiologisk kemi under tvänne ansökningstider någon sökande icke anmält sig, vidare åtgärder för tillsättande af tjänsten måtte få anstå till utgången af läsåret 1885—1886.

Filosofiska fakulteten.

1884 den 13 dec. Till kongl. stipendier utsågos fil. kand. *E. S. Rydingsvärd*, värml., (vetenskapsr. estetik) och stud. *J. A. Eklund*, gubg. (statskunskap).

1885 den 29—31 jan. Anställdes examina inom fakulteten.

Humanistiska sektionen.

1884 den 13 dec. Bedömdes en af fil. kand. *M. Klinberg* för filosofiska graden utgifven afh.; "Om Laumålets kvantitet och aksent".

1885 den 21 jan. Anmälades att universitetets kansl. under 29 dec. 1884 medgifvit doc. *K. M. Thordén* att uppbära ett rörligt docentstip. för ytterligare 3:ne år, räknadt från d. 1 sistl. nov.; och att kongl. maj:t d. 12 dec. 1884 tilldelat riksstatens större resestipendium för år 1885 åt doc. lektor *S. J. Boëthius* och det mindre åt doc. *A. F. Berger*;

beslöt sektionen föreslå doc. *E. O. Burman* till innehafvare af det fasta docentstipendiet i de filosofiska ämnena, under 3:ne år, räknadt fr. d. 1 febr. (kansl. utnämnt doc. Burman till stipendiat d. 6 febr.);

tillstyrkte sektionen en af utgifvarne af arkiv för nordisk filologi till kongl. maj:t ingifven ansökan om inköp för allmänna medel af ett antal exemplar af nämnda tidskrift;

tillstyrkte sektionen en af fil. kandidaterne *Å. Munthe*, *E. Münchmeyer*, *H. Hjorth* och *E. Palmgren* till kongl. maj:t ingifven ansökan att få aflägga fil. lic.-examen med ämnen *nyeuropæisk lingvistik, latin och estetik, litteratur- och konsthistoria*;

förkastade sektionen med 6 röster mot 5 ett af prof. *Hammarstrand* och *Alin* väkt förslag om rättighet för studerande vid universitetet att under vissa vilkor behålla sina akademiska stipendier under den tid de idkade arkivstudier i Stockholm.

30 jan. Aflades filos. lic. examen af kand. *F. I. Fähræus*, sthm.

Matemat.-naturv. sektionen.

1885 den 2 jan. Till vikarie att upprätthålla den efter prof. *Walmstedt* lediga professuren i mineralogi och geologi, till dess den varder i laga ordning tillsatt, beslöt sektionen föreslå docenten *E. J. G. Holm* (kansl:s förordnande för doc. Holm d. 16 jan.);

att under vårterminen biträda vid undervisningen å det kemiska laboratoriet beslöt sektionen föreslå doc. *A. G. Ekstrand* och *O. Widman* mot ett arvode å 500 kr. hvardera.

15 jan. Tillstyrktes e. o. prof. *G. Dillners* tjänstledighet under vårterminen, och föreslogs doc. *A. F. Berger* att uppehålla nämnda professors föreläsningsskyldighet (kansl:s förordnande för doc. Berger d. 23 jan.);

antog sektionen förslag till instruktion för e. o. professorn i analytisk kemi i hans egenskap af laborator i enlighet med kongl. maj:ts bref till kanslersämbetet af den 9 aug. 1884.

29 jan. Anmälades att kanslern d. 10 jan. beviljat doc. *C. A. M. Lindman* tjänstledighet till slutet af innevarande läsår;

tillstyrktes en af doc. *Hj. Sjögren* inlemnad ansökan om tjänstledighet under vårterminen;

till ledamöter i universitetets årsskriftsnämnd utsåg sektionen prof. *T. M. Fries* och *P. T. Cleve* efter de afgångna ledamöterna prof. *Liljeborg* och *Walmstedt*.

31 jan. Aflades fil. lic. examen af kand. *G. Ericsson*, gtbg., och *C. A. Mebius*, gäst.-hels.

Lund.

Föreläsningar och öfningar vårterminen 1885.

Teologiska fakulteten.

Prof. *Olbers*, andra och tredje sekvens kyrkohistoria, leder öfningarna på seminariet.

„ *Skarstedt*, apostlagärningarna, sedan pastoralbrefven; nya testamentets bildspråk.

„ *Warholm*, läran om Gud

E. o. prof. *Rosenius*, de mindre profeterna, hagiographa.

„ *Eklund*, homiletik, liturgik, leder de homiletiska och liturgiska öfningarna.

Doc. *Ahnfelt*, moralteologiens system, leder författandet af vecko-predikningarna, biträder vid de kateketiska öfningarna.

„ *Malmström*, svenska psalm- och evangelii-bokens historia, biträder vid de homiletiska och kateketiska öfningarna.

Juridiska fakulteten.

Prof. *Broomé*, processrätt.

„ *Hamilton*, finansrätt.

„ *Humbta*, Sverges gällande sakrätt.

„ *Assarsson*, svenska straffrätts speciella del jämförd med den norska och danska.

E. o. prof. *Winroth*, Sverges inre rättshistoria.

Doc. *Ask*, meddelar enskild undervisning i svensk civilrätt.

„ *v. Sydow*, tjänstledig.

„ *Hjelmerus*, (enskildt) näringsrätt.

Medicinska fakulteten.

Prof. *Ask*, klinisk undervisning i kirurgi och obstetrik, föreläser särskildt därunder om urinvägarnas sjukdomar.

„ *Odenius*, speciell patologisk anatomi, senare allmän patologi, med mikroskopiska öfningar, leder de rättsmedicinska obduktionerna.

„ *Lang*, fysiologisk kemi, allmän farmakodynamik, leder öfningarna å det med.-kemiska laboratoriet.

„ *Lindgren*, deskriptiv anatomi, histologi i förening med praktiska öfningar, leder arbetena på den anat. och hist. institutionen.

„ *Trägårdh*, tjänstledig.

E. o. prof. *Ribbing*, kliniska föreläsningar öfver de invärtes sjukdomarne, leder öfningarna på den medicinska afdelningen, undervisar i laryngoskopi.

„ *Löwengren*, kliniska föreläsningar öfver ögonsjukdomar, anställer oftalmoskopiska öfningar.

Öfverläkaren vid Lunds hospital *Ödman* leder den psykiatriska undervisningen vid nämnda hospital.

Doc. *Lindfors*, meddelar enskild undervisning i gynekologi och obstetrik.

„ *Bendz*, leder patologiska obduktioner med demonstration-T. f. prosektor *Nordenstedt*, leder dissektionsöfningarna å anatomisalen.

Filosofiska fakulteten.

Humanistiska sektionen.

Prof. *Nyblæus*, tjänstledig.

„ *Ljunggren*, de under sista årtiondet upptäckta antika konstverk.

„ *Lysander*, Ciceros verrinska tal.

„ *Wisén*, valda sånger i Sämunds Edda, Östgötalagen.

„ *Borelius*, filosofiens historia under kristna tiden, Spinozas "Ethica ordine geometrico demonstrata", håller ensk. öfn.

„ *Odner*, preussiska rikets historia från 1740.

„ *Cavallin*, homerisk grammatik, Herodotus (valda ställen ur de 2 sista böckerna), leder fil. sem. öfningar i Aristophanes' "Getingar".

„ *Lidfors*, fornfranska (Choix d'anciens textes français), renaissanceperiodens franska (Darmesteter och Hatzfelds Chrestomathie).

„ *Tegnér*, Delbrücks Vedische Chrestomathie.

E. o. prof. *Weibull*, tjänstledig.

„ *Alexanderson*, Horatii satirer.

Adj. *Brag*, psaltaren.

„ *Leander*, filosofiens historia, etik.

„ *Södervall*, speculum regale.

Doc. *Hallbäck*, meddelar enskild undervisning i estetik och litteraturhistoria.

„ *Zander*, meddelar enskild undervisning i latinsk stilskrifning.

„ *Wulff*, leder å fil. seminariet öfningar i praktisk fonetik, meddelar enskild undervisning i allmän ljudlära och fransk stilskrifning.

„ *Geijer*, filosofisk samhälls- och statslära.

„ *Cavallin*, leder å fil. sem. kritiskt-exegetiska öfningar vid tolkningen af Plauti Miles Gloriosus, meddelar enskild undervisning i latinsk och grekisk stilskrifning.

„ *Wägner*, teoretiska filosofiens historia.

„ *Peterson*, fornbulgariska (Leskiens handbok), meddelar enskild undervisning i fornhögtyska samt i tysk stilskrifning.

„ *Kock*, meddelar enskild undervisning i nordiska språk.

„ *Söderberg*, (enskildt) Beowulf och anglosaxisk grammatika.

„ *Friedlander*, tjänstledig.

- „ af Petersens, leder i fil. sem. tolkningen af Konráðs rimur.
 „ Edgren, meddelar enskild undervisning i sanskrit.
 „ Fahlbeck, (enskildt) svensk författnings-historia.
 „ Linde, meddelar enskild undervisning i grekisk och latinsk stilskrifning.
 „ Thyrén, meddelar enskild undervisning i teoretisk filosofi.
 „ v. Schwerin, Europas geografi och statskunskap.

Matematisk-Naturvetenskapliga sektionen.

- Prof. Blomstrand, oorganisk kemi, organisk kemi.
 „ Möller, teorien för planeternas rörelse.
 „ Björling, plan geometri.
 „ Holmgren, elektricitet, leder de fysiska laborationerna.
 „ Areschoug, de högre växternas anatomi och fysiologi, leder fytotomiska öfningarna å bot. museet.
 „ Qvennerstedt, utvecklingshistoria, vertebraternas tandbyggnad.
 E. o. prof. Torell, tjänstledig.
 „ Bäcklund, tillämpning af potentialteorin på elektricitetsläran.
 „ Lundgren, allmän geologi.
 „ Berggren, de högre kryptogamernas morfologi och systematik, därefter fanerogamernas morfologi, demonstrerar i bot. trädgården blommande växter.
 Adj. von Zeipel, analytisk geometri.
 „ Dunér, tjänstledig.
 „ Thomson, coleoptera, hymenoptera.
 Docc. Claesson, meddelar enskild undervisning i organisk kemi.
 „ Möller, leder å mat. semin. öfningarna.
 „ Rydberg, (enskildt) fysik, anställer fysikaliska räkneöfningar.
 „ Jönsson, biträder vid de fytotomiska öfningarna.
 „ Engström, meddelar enskild undervisning i astronomi.
 „ Lovén, tjänstledig.
 „ Eichstädt, tjänstledig.
 „ Törnquist, meddelar enskild undervisning i geologi.
 „ Weibull, (enskildt), kvalitativ analys.
 „ Bergendal, leder de zootomiska öfningarna.
 „ Ljungström, meddelar enskild undervisning i botanik.
 „ Rosén, meddelar enskild undervisning i matematik.

Kapellmästare Gnosspelius, leder musikalska öfningar.

Examina: den 31 januari blef fl. kandidatexamen aflagd af S. W. Kihlberg, vg., P. W. H. Liedholm, sm., och A. Mathiasson, sk.

Tjänstledighet och förordnande: e. o. prof. Weibull är för vetenskapligt arbetes fullbordande tjänstledig under innevarande termin och docenten von Schwerin förordnad att under tiden uppehålla prof. Weibulls föreläsnings- och examensskyldighet;

på grund af uppdrag att deltaga i revisionen af senaste prof. öfversättning af gamla testamentet är ått prof. Tegnér beviljad under februari och mars månader inskränkning i föreläsningsskyldighet till 2 timmar i veckan samt tjänstledighet under april och maj månad för att deltaga i kommissions-sammanträden i Upsala; adjunkten Brag är förordnad att under sistnämnda 2 månader forestå prof. Tegnér's profession. Docc. Friedlander och von Sydow äro under innevarande termin tjänstledige.

Till erhållande af von Reijerska *rescstipendiet* har det större konsistoriet föreslagit 1:o doc. K. R. Geijer, 2:o doc. S. Linde och 3:o doc. M(ats) Weibull; landshöfdingeämbetet i Kristianstads län utnämner stipendiat.

Specimenstiden för sökande till professionen i prakt. teologi har utsträckt till den 19 maj; och för sökande till den nyinrättade professionen i fysiologi och embryologi utgår specimenstiden den 19 februari.

För att bedöma de aflagda profven för sistnämnda profession har medicinska fakulteten till sakkunnige utsett prof. Lindgren härstädes, prof. Panum i Köpenhamn, prof. Chr. Lovén i Stockholm och prof. Fr. Holmgren i Upsala.

Utmärkelse. Docenten i geografi och statskunskap, friherre H. von Schwerin är af franska regeringen utnämnd till Officier d'Academie.

Professor Schlyter ingick den 29 januari i sitt 91:sta lefnadsår och mottog i anledning därpå uppvaktningar och lyckönskningar af in- och utländska akademier och lärda samfund.

Magnus Billing.

På R. Almqvist & J. Wiksell's förlag:

NY SVENSK TIDSKRIFT

för kultur- och samhällsfrågor, populär vetenskap, kritik och skönlitteratur, utgifven af **Reinhold Geijer**, utkommer under år 1885 enligt samma plan som under näst föregående år, i tio häften — ett i hvar månad med uppehåll under högsommaren — med tillsammans minst 40 tryckark eller 640 sidor.

Penumeration mottages i alla Skandinaviens boklädor och postkontor.

Priset blir fortfarande 10 kr. för helt år.

Red. skall göra sitt bästa för att kunna bjuda på ett på samma gång gediget, lättläst och omvexlande innehåll.

Red. har tillförsäkrat sig rika **belletristiska** bidrag, i bunden och obunden form, af bl. a. H. Molander, A. Ch. Edgren, Helena Nyblom och Alf. Agrell.

Åt företeelser inom **konstens** värld och särskildt åt svenska **teaterförhållanden** kommer att ägnas tillbörlig uppmärksamhet. Dessa områden representeras af G. Upmark, G. Göthe, O. Granberg, G. Nordensvan, H. Molander m. fl.

Det berättigade krafvet på talrika **bokanmälningar** skall man söka ått tillgodose, så vidt ske kan, genom sammanhängande **öfversigter**, bl. a. genom **litteraturbref från Norge, Danmark och Finland**, af K. Randers, H. Vodskov och A. Hultin.

Den **“sociala“ frågan** skall behandlas ur olika synpunkter af D. Davidson och P. Fahlbeck; **skolfrågan** likaså af E. F. Gustrin m. fl.

Januarihäftet innehåller:

Fyra kapitel ur Idealism. En outgifven novell af **Harald Molander**. Till Carl Snoilsky, af **Frithiof Holmgren**.

Om Amerikas forntiden, af **Hjalmar Edgren**.

Om Björnstjerne Björnsons nyaste bok, af **Reinhold Geijer**.

Tre moderne författare (Henry James Jr: Amerikanen. — Henrik Ibsen: Vildanden. — Ivan Turgenjef: Elena), af **Helena Nyblom**.

Svensk Novellistik I (Mathilda Roos: Berättelser och Skizzer. — Ernst Ahlgren: Från Skåne. — Gustaf af Geijerstam: Fattigt folk. — Ernst Lundqvist: Profiler. — Halvor Grip: Balf Frese och andra berättelser. — Johan Nordling (Halvor Grip: Dolce far niente. — Georg Nordensvan: Skuggspel. — Tor Hedberg: Högre uppgifter. — Sigurd: Kaleidoskop. — August Strindberg: Giftas), af **Edvard Lidforss**.

Innehåll:

Janka: Das österreichische strafrecht.

Wiedemann: Ägyptische geschichte.

Gering: Islendzk æventyri.

Frigell: Ciceronis epistolæ selectæ.

Forchhammer: Vejledning til italiensk.

Santi Consoli: Italiensk grammatik.

Läroverkskommitténs utlåtande och förslag.

Universitetsangelägenheter (Upsala, Lund).